

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXXI.

VELJAČA 1935.

BROJ 2.

Dr. ANTE CIVIDINI:

ZAGREB

GORSKI KRAJ — ZEMALJSKI RAJ

Ovaj pjesnički izraz jest manifest zanosa nad ljepotom kraja. komu je narod dao tako jednostavno, upravo prozaično ime Gorski Kotar. Ima u našoj domovini još krajeva, koji su i gorski i zaista lijepi, ali nijedan nije tako lijep, tako uzvišen, kao što je Gorski Kotar. A on je lijep ne samo po spoljašnjoj slici svojoj, koja odmah na prvi pogled zapanjuje, razbuđuje i osvaja dušu; on je lijep još više po stvarnom sadržaju svomu, koji je kao cjelina složen od samih skladnih dijelova i njihovih pojedinosti. Kad bih ovo, što sada rekoh, smio izraziti stranim tehničkim izričajima, ja bih rekao, da je Gorski Kotar idealna konstrukcija konformnih elemenata, koji u prirodnoj i društvenoj zajednici života stvaraju harmoniju, između svih suprotnosti.

Tako idealnu konstrukciju, tako savršenu harmoniju čovjek ne može ni zamisliti, a kamo li stvoriti. Za nju je duh ljudski sa svim svojim sposobnostima i funkcijama nedorasao i nejak. Stoga ona može da bude jedino proizvod duha i ruke onoga bića, koje svojim otributima stoji nad čovjekom i nad prirodom. U kratko: Gorski je Kotar djelo živoga Boga, koji je znao, koji je htio i koji je mogao zamisliti i stvoriti takav kraj — zemaljski raj.

Gorski Kotar nije perivoj, nije »nacionalni park«. On je više, mnogo više. Njegove planine i gore nijesu drobni humci ni pitoma brda, a nijesu ni divlje vrleti ni goljeti puste. One su grandiozne pojave na suncu ljetnoga dana, one su začarani dvori u bljesku snježne bjeline. One su pupi, što buje na grudima majčice zemlje. Risnjak, Snježnik, Tuhobić, Viševica, Bitoraj i Lasica bijela stoje na vratima gorskoga kraja kao vjerne straže, koje brižno čuvaju dom; stoje kao svjetionici na ulazu u krajeve mira i blagote. — Bistre gorske vode nijesu mora ni jezera glatka, već su rijeke s potocima jake. Kupa, Kupica, Čabranka i Dobra, Kamačnik i Ribnjak, skoroteče su, vjenčani hranitelja svojih, visova gorskih. U svojoj službi hitaju niz obronke, žure se kroz sutjeske, odmaraju uz luke, a katkad koja i u

ponore zaliće. A sunašće, blago sunašće gorsko, miluje gore, miluje vode, gleda ih s jutra, pazi ih pred mrak. Cijeloga dana s visosti svoje otpravlja sluge, zlaćane zrake. A ove se vezu uz klance niz klance, sjedaju na vrh, da odavle snažno rasprše magle, koje se povlače prodolom i dolom. A kad izmaknu ove, sve je sretno, sve je veselo tada. Travke, sitne travke, cakle se od milja. Cvijeće, šareno cvijeće očekuje goste, bubice sitne. I breza, jasen, klen i jablan šumore listom, a bor i jela siplju iglice svoje. Sve se raduje, sve pozdravlja izvore radosti svoje, zlaćane zrake vječnoga ognja. Šumom se čuju glasovi, pjesma, što li? Na grančici šojka, a kobac u visu, u grmu zvjerka, u potoku rak, a pastrva u rijeci — sve živi, sve se glasi. I onda, kada se umorne zrake s dnevnoga puta svoga u očinski dom svoj vrate, kada čedna luna zaigra posred kola nebrojenih varnica nebeskih, još sveudilj zvoni pjesma, divna himna veličanstvu slave Božje. Tu pjesmu velike prirode sluša čovjek sred zemaljskog raja. Sluša je i hoće, da je shvati, da je posvoji i da je prodahne osjećajem svojim. Sve je u tom raju adekvatno, sve je konformno, sve je harmonično.

To je u kratko stvarni sadržaj unutrašnje ljepote gorskoga kraja — zemaljskoga raja. Na malom području, zatvorenom planinama i rijekama, živi čovjek s prirodom u najboljem odnosu. Tu nema borbe s elementima, tu nema varke, nema nadmudrivanja. Priroda je iskre na čovjeku, a čovjek je iskren prirodi. Tu postoji uzajamnost, dobrohotnost, mir i sreća. A to su dragocjenosti, to je najveća vrijednost, koju u sebi krije gorski kraj — zemaljski raj.

Dragocjenosti Gorskoga Kotara zanimaju oduvijek ljude raznih kategorija. Učenjaci nastoje, da otkriju i predoče one dragocjenosti, koje su u i na tlu Gorskoga Kotara. Jedni nahode velike vrijednosti u mineralima, drugi u flori, treći u fauni. Oni opet, koji se obraćaju čovjeku toga kraja, zaviruju u svijesni život njegov, da u njem kao u ogledalu vide, kako veličanstvena priroda djeluje na tijelo i dušu čovjeka Goranina. Ključ riznice gorskoga kraja pružaju učenjaci onima, koji žele, da se dragocjenostima služe i koriste. Privredniци nalaze u toj riznici mnogo, veoma mnogo. Njima gorski kraj — zemaljski raj donosi materijalnu sreću. Oni je primaju i uživaju, tek treba da u toj sreći ne zaborave na četvrtu zapovijest Božju, jer je od sveg najlakše u raju — izgubiti ga zauvijek.

Dragocjenosti Gorskoga Kotara žele upoznati neki jedino iz čistog, nesebičnog nagnuća za uzvišenu ljepotu i za onaj osjećaj, koji se prelijeva dušom, kada se ta ljepota spozna. Za ovu vrstu priatelja Gorskoga Kotara riznica je prebogata, neiscrpiva. Njima je Gorski Kotar vrelo ljepote i ljepotnih osjećaja, vrelo čistih duševnih užitaka.

Gledajući Gorski Kotar tako i tražeći u njem užitak i sreću prema zahtjevima svoje duše svatko stiče neporječnu spoznaju, da je Gorski Kotar emanacija nedostizive ljubavi Božje, da je najuzornija građevina, u kojoj se svaka pojedinačnost podudara sa cijelošću, da je idealna harmonija prirode i čovjeka. A u tom i leži sva snaga njegove privlačivosti, sva moć podavanja sreće onima, koji je u njemu traže, i sva istina pjesničkog izraza, koji veli, da je Gorski kraj — zemaljski raj.

DR. DRAGAN MARKOVIĆ:

OGULIN

OKOLICA OGULINA ZIMI

Nije tome davno, što je onaj lijepi kraj naše domovine, koji se stere Ogulinu na jugozapad, od Kleka pa sve do mora, bio širem krugu prijatelja prirode skoro posve nepoznat. Rijetki su tada bili posjetnici: tek od vremena do vremena pojavio bi se po koji »profesor«, botaničar ili geolog, da vrši istraživanja u tome interesantnom području. U novije vrijeme, otkad je podignuta kuća na Bijelim Stijenama, počela se je posvećivati sve veća pažnja i tome kraju. Prilično zgodne veze i relativno lagan pristup omogućuju, da se za kratko vrijeme obidi i vide prirodne ljepote, koje su se ovdje nagomilale na malom prostoru, a uvjetovane su morfologijom tla, njegovim sastavom i klimatskim faktorima. Zanimanje za te lijepe krajeve sve više raste, a to se vidi — nažalost — i po tome, što je runolist, koji je na pr. na području Bijelih Stijena obilno dolazio, danas gotovo posve iskorijenjen!

Klek sam, koji je već odavna obljudljen i daleko poznat, ne će, mislim, nikada prestati da privlači bogatstvom svojih ljepota, koje nam pruža. Svojim osamljenim položajem dominira on nadaleko nad cijelom okolicom i sa svoga vrha pruža mogućnost, da nam se oko naužije pitome ravnice sa vijugavim i srebrnim rijekama i potocima, a u isto vrijeme da se naslađuje sistemom planina i vrhunaca, obraslih ponajviše crnogoričnom šumom. Prekrasne se slike pružaju našem pogledu s jedne strane prema zapadu i jugozapadu u Gorskem Kotaru, a s druge strane prema Lici: u Kapeli i Velebitu. Karakterističnim svojim oblikom pruža nam opet neprestana iznenadenja i nove slike kod samog uspona. U svako pak godišnje doba otkriva nam druge ljepote i čari, koje se očituju još i u tome, što na svakoj svojoj strani nosi drukčiji vegetacijski pokrov pa će zato trajno ostati jednom od najdražih planina, na koju će se svaki štovatelj prirode uvijek rado svraćati.

Ma koliko ljepota tih predjela privlačila u proljeće i ljeto, ne da se ni izdaleka usporediti s onom, koju susrećemo na tim dolinama i bregovima zimi, kad ih pokrije bijeli sniježni plašt.

Za vedrog sunčanog dana iznenadit će nas rano ujutro starac Klek, obasjan ranim suncem, svojom ljepotom i učinit će nam se kao da nas pomlađen i osvježen pozdravlja i poziva da ga posjetimo. No na uspon do vrha poradi snijega i strmine ne možemo ni pomicati, ali će nas na njegovom podnožju između Sovinjice i samog Kleka, nakon što smo skijama prešli preko Malog Polja, dočekati prostrane poljane, na kojima ćemo naći mogućnosti, da provedemo lijepi skijaški dan. Posjetimo li ga opet s druge strane, od Turković-sela prema Vitunjiju, naći ćemo i tamo najpovoljniji teren za svakog skijaša.

Pođemo li od Ogulina prema Jasenkiju, naužit ćemo se rijetkih zimskih ljepota. Jedina je neprilika u tome, što su ovi krajevi zimi često put teško prohodni: bura znade na cesti na mnogo mjesta da nanese zapuha i do 10—15 m visine. Ali ako se čovjek uputi na skijama i te zapreke nestaju. Ako hoćemo dakle da pođemo prema Jasenku skijama, najzgodniji je put koji vodi preko Vučić-sela i Malog Polja te ispod Stošca udara ravno prema Bijelskom, gdje se možemo odmoriti i okrijepiti svježim mlijekom planinskih ovaca. Od Bijelskog do Jasenka teže je preći skijama, jer se svuda pruža gusta crnogorična šuma. No i tu se možemo pomoći saonama kojeg »kirića«, koji se vraća kući iz Ogulina. Sve ljepote crnogorične šume, pokrivenе snijegom, bit će nam naknada za ovu malu teškoću. Već kod 22. kilometra možemo se spustiti s ceste u jasenačko polje.

Jasenačka dolina, koja je i ljeti vrlo lijepa, okružena je sa jugozapadne strane Bjelolasicom, a sa južne Velikom Javornicom, dok je sa istoka i sjevera zatvaraju Debeli Vrh i Jasenačka Kosa te nam pruža zimi vanrednu sliku. Zatvorena sa svih strana, Jasenačka je dolina zaštićena od prejake bure te ma da leži relativno dosta visoko, ipak zime nijesu tako žestoke, kako bi se to očekivalo.

Poljem protječe potok, koji, obrubljen vrbama i johama, prekida monotoniju sniježne krajine. Slikovito smještene kućice porazbacanih jasenačkih zaselaka stisnule se na prisojnim mjestima bregova, dopunjajući i onako lijepu sliku kraja. U samom selu ima nekoliko gostionica, gdje se može uz relativno nisku cijenu odsjeti te uz zdravu planinsku hranu uživati u zimskim krasotama.

U posljednje se vrijeme sve veća pažnja počela posvećivati Gorskom Kotaru zimi pa će i ovi njegovi susjedni predjeli naskoro poradi svoga zgodnog smještaja zauzeti ono mjesto, koje im po ljepoti i vrijednosti pripada.

METEOROLOŠKI ODNOŠI U PEĆINAMA I JAMAMA

Dok se zanešeni turista s punim pravom divi čarobnim i vilinskim oblicima, s kojima su podzemni dvori našega krša raskošno okičeni, dotle učenjak razotkriva u njima mnogo zanimljivu tajnu, koja je višekrat kadra da mu razjasni razne pojave i oblike, koji se na površju krša javljaju. Pećine su i jame krša nadasve bogate riznice, iz kojih razne discipline crpe vanredno zanimljivo gradivo za brojna svoja proučavanja. Njihovo je znanstveno značenje naročito veliko na području geologije, geomorfologije, hidrologije, zoologije, botanike, preistorije, paleontologije pa čak i meteorologije.

Istraživanjem pećina i jama utvrđuje geolog njihovu zanimljivu genezu, način naime njihova postanka, prema čemu ih uglavnom dijeli na pećine nastale djelovanjem vode i na one nastale zbog dislokacija. Geolog ispituje nadalje prirodu materijala, u kojem se nalaze te ih dijeli na vapnenačke, dolomitne, bazaltnе, sadrene, solne i glečerne pećine. Geomorfolog se pak ne ograničuje na samo proučavanje vanredno zamršenih oblika pećina i jama, već istražuje također njihov odnos prema stanovitim oblicima, koji se javljaju na površju. Takvim ispitivanjima utvrđuje zanimljivu vezu između erozivnih — dotično urušnih vrtača i odnosnih podzemnih krških oblika. Hidrolog pak zatvara u pećine i jame da proučava nadasve komplikiranu cirkulaciju podzemnih krških voda doprinosajući time uspješnom rješenju melioracija u oblastima krša: snabdjevanju vodom bezvodnih a presušenju vodom plavljenih krajeva.

U pećinama i jamama nalazi podjednako i zoolog obilnog znanstvenog materijala, jer se u tim podzemnim šupljinama, unatoč vječnoj tamni i teškoj vlazi, udomio zaseban i nadasve čudan životinjski svijet. Ima tu sniježno-bijelih pužića, začudno prozirnih rakašaca, upadno bljedih kornjaša, vitih stonoga, čudnih paučnjaka, nježnih leptira, sitnih grinja, končastih crva, pa čak vodozemaca i riba. Raznovrsna i čudna takva družba, koja se u teškoj borbi za život skromno povukla sa rasvjetljenog dijela litosfere, majstorski se upravo znala prilagoditi tijekom dugih i pustih vjekova životnim uslovima, koji u pećinama i jamama vladaju. Boja tijela i očni vid postade za takve životinje pravi balasti, zbog čega ih posvema izgubiše, dok usavršiše naprotiv ono, što im u tamni najviše treba: miris i opip.

Premda u pećinama nema svjetla, a po tome ni zelenog rastlinja, nalazi ipak u njima također i botaničar naučnog materijala, doduše isključivo iz carstva gljiva. Do danas je nađeno u pećinama preko 50 vrsti gljiva, od kojih su se nekoje odvažile prodrijeti do najzabit-

nijih pećinskih dijelova, na kilometre daleko od pećinskog otvora pri čemu su se doduše znatno promijenile i udaljile od svojih dalnjih srodnika. Lijep doista dokaz kako sredina utječe na stvaranje novih vrsta.

Jame i pećine krša su također bogate riznice za prehistoriju čovjeka. Šuplje te oblike krša rabio je naš praoča za svoje stanovanje ne samo za paleolitske već i za neolitske dobi. U njima se radoao, živio, ljubio i umirao. U njima je tešku muku mučio da iz tvrdog kremena izradi alat i oružje svoje, ... dok je u dokonici šarao po pećinskim stijenama razne zgode i nezgode iz svoga tadanjega lovačko-nomadskog života. U pećinama i jamama počela je da bukti prva klica čovječje kulture; tu se po svoj prilici počeo čovjek da sprijeatljuje s vatrom, te da se vježba u kuvarskom umijeću!

Jame i pećine krša skrivaju napokon brojne ostatke raznih diluvijalnih i postdiluvijalnih životinja. Nijemi su to očevici onih davnih vremena, kad su i sa naših planina plazili silni ledenjaci. Ima tu kostura spiljskog medvjeda, hijene, bisona, divokoze, jelena pa čak i fragmenata kostura oriškog mamuta, tog strašila naših pradjedova, koje se kadšto zaklanjalo u prostrane atrije nekih pećina u ono davno doba, kad se k nama bilo doskitalo bježeći od silnog leda, koji je za glacijala (oledbe) harao njegovu daleku sjevernu domaju.

Dok na hillyjade odvažnih istraživača pećina (speleologa) prodire u tajanstveni podzemni krški svijet da crpi znanja iz područja geologije, hidrografije, biologije i prehistorije, dotle ima istraživača koji vrše u tim tamnim odajama krša vanredno zanimljiva meteorološka proučavanja. Takvi istraživači ispituju u pećinama i jamama sastav uzduha, temperaturu, stvaranje i uzdržavanje leda, strujanje uzduha, stvaranje magle itd. O takvim odnosima želim eto da dadem kratak prikaz, s naročitim obzirom na pećine i jame srednje Dalmacije, koje sam bio pred više godina u tom smjeru istražio. Moram svakako napomenuti da su takva istraživanja, zbog pomanjkanja sredstava i aparat-a, bila prilično nepotpuna. Ja ih iznašam u isključivoj namjeri i želji da budu podstrek mlađim planinarima za potpuniji i savršeniji rad na tom zanimljivom znanstvenom polju.

Kemijski sastav pećinskog uzduha ne pokazuje nikakvih bitnih razlika na slobodnom površju zemlje. Iznimku u tome prave samo one pećine, dotično jame, koje se nalaze u vulkanskim područjima, dotično u predjelima, gdje u manjim ili većim dubinama leže tvari, iz kojih se razvijaju plinovi. U takvim jamama i pećinama izbjaju iz dubljih slojeva zemlje kroz raspukline kamenja stanoviti plinovi, koji bitno utječu na sastav pećinskog uzduha. Najčešći su plinovi ugljični monoksid, ugljični dioksid, kao i plinovi sumporaste kiseline. Njih

se katkada nakupi u donjim dijelovima nekih pećina takva množina da djeluju ubitačno na svako živo biće.

U pećinama i jamama Dalmacije, koje sam istražio, a takvih je oko 300, nisam nikada osjetio jačih količina bilo kakvih otrovnih dočično zagušljivih plinova, osim u jednoj jami kod Perkovića, gdje sam u dubini od 90 m naišao na ugljenonosne slojeve (Promina slojeve). Tu sam zamijetio prisutnost sitnih količina plina, po svoj prilici ugljičnog monoksida, koji se sigurno razvijao zbog procesa rastvaranja ugļjenih tvari. Na sjevernim pak pristrancima istočnog Mosora bio sam naišao u jednoj jami (između Doca i Srijana) na kamenje prokvašeno asfaltom. Tu sam također osjetio prisutnost plinova, po svoj prilici ugljikovodika, ali u vanredno sitnim količinama.

Moram ipak priznati da sam u nekim dubokim i dosta vlažnim pećinama i jamama osjećao katkada priličnu teškoću u disanju, tako da bi mi nakon nekoliko sati bavljenja nastupalo neko neugodno osjećanje. Takva je pojava inače općenita, a mora se isključivo pripisati općim uvjetima pećinskog miljea, a napose velikoj vlazi (u nekim jama i pećinama zrak je zasićen vodenim parama), ali nipošto kemijskom sastavu pećinskog uzduha.

Temperatura u pećinama i jamama je strogo ovisna o njihovoj dubini, obliku i smjeru, te o veličini, broju i orientaciji otvora, kao i o eventualnoj komunikaciji sa drugim podzemnim šupljinama. Važni momenti za pećinsku temperaturu su također vлага i ventilacija.

Kratke i plitke pećine ne pokazuju nikakovih markantnijih razlika u temperaturi od onih u slobodnoj atmosferi. Duge, dotično duboke pećine i jame, u kojima ne vlada jača ventilacija, imaju redovito konstantnu temperaturu, koja otprilike odgovara, srednjoj godišnjoj temperaturi kraja, u kojem se nalaze. U takvim će pećinama biti ljeti hladno, a zimi naprotiv toplo. Od dalmatinskih pećina i jama sa konstantnom temperaturom spominjem: pećinu Vranjaču u sjevernom Mosoru, sa temperaturom od 15° C; Trojamu kod Doca donjeg u Mosoru, 16° C; Jamu Zvečaru kod Siverića, 17° C; Kevinu jamu kod Radošića, 16° C.

Uz pećine i jame sa normalnom temperaturom ima inače i takvih, koje su okarakterisane skroz abnormalnim temperaturama na način, da njihove temperature stoje iznad dotično ispod srednje godišnje temperature onoga kraja, u kojem se nalaze. Glavni momenti koji uvjetuju stvaranje abnormalnih pećinskih temperatura jesu: smjer pećinske dotično jamine osi, oblik pećine odnosno jame, ventilacija i množina vlage. Sve pećine, koje se od otvora prema nutritivni dižu i koje su snabdjevene jednim samim otvorom, redovito su tople. Njihova je temperatura redovito za nekoliko stupanja viša od srednje godišnje temperature toga kraja. Takva razlika u temperaturi nastaje

tako, što u ljetno doba struji topli uzduh u pećinu i ispunja njene gornje dijelove. Zimi pak ne može studeni vanjski uzduh da prođe i da se diže u pećini, jer je daleko teži od toplog pećinskog zraka.

Takvu jednu pećinu sa osju naklonjenom prema gore bio sam našao sjeverno od sela Radošića (Lećevička krajina). Ta je pećina duga dvadesetak metara, a diže se prilično strmo u obliku proširena škripa. U najvišem njezinom dijelu bila je temperatura u mjesecu martu 22° C, dok je vanjska iznašala samo 15° C.

Šuplji oblici krša, čije su osi naklonjene odozgo prema dolje, redovito su hladni. Njihove su naime temperature za više stupanja niže od srednje godišnje temperature dotičnoga kraja. Markantni oblici krša sa upadno abnormalnim niskim temperaturama jesu »ledenice« tj. jame (bezdanke, zvezkare), koje u svojim donjim, većinom pećinasto proširenim dijelovima stvaraju veće ili manje količine leda, koji se uzdrži kroz čitavu godinu ili kroz veći dio godine.

Na temelju vlastitih opažanja mogao sam se uvjeriti kako je stvaranje i uzdržavanje leda u ledenicama isključivo uzrokovano abnormalnim temperaturama, koje u njima vladaju, kao i to da su abnormalnosti u temperaturi usko vezane sa specifičnim oblikom tih jama.

Ledenice su naime uvijek vrečastog oblika, gdje se pobočne stijene odozgo prema dolje suzuju. Imaju uvijek samo jedan otvor, a taj je zamjernih dimenzija. Uzrok abnormalnim temperaturama, koje u njima vladaju, ima se pripisati činjenici, da se donji, pećinasto prošireni dio jame, ispuni zimi zrakom najniže godišnje temperature; ljeti pak, kad je vanjski zrak topliji od onoga unutri, ne može gornji da prema dole struji, jer je donji studen zrak teži od gornjega, koji je topliji.

Takvih sam ledenica priličan broj istražio na Mosoru, Biokovu, Troglavu, Kamešnici, Cincaru itd., pri čemu sam konstatirao da maksimum razlike u temperaturi između jaminog otvora i njenog podanka pada redovito u mjesecu januaru. Kod nekih ledenica u visinama od preko 1400 m mogao sam utvrditi maksimum razlike između otvora i podanka čak do 20° C tj. srednja temperatura jaminog podanka bila je u mjesecu julu za 20° C niža od one na jaminom otvoru! Za ledenice koje se javljaju na obližnjem Mosoru (»Ledenica« i »Mukvena«) razlike su, dosljedno skromnijim visinama, manje; ne nadilaze 15° C.

Prigodom svojih istraživanja mogao sam napokon konstatirati da temperatura nepravilno pada od jaminog otvora do njenog podanka i to na način da od jaminog otvora do otprilike polovicu dubine vanredno sporo, a od polovice dubine do podanka veoma naglo pada.

Uz »ledenice« ima u visinskim oblastima krša (nad 1200 m. vis.) i »sniježnica« tj. jama u koje upadaju preko zime veće ili manje koli-

čine snijega, koji se u njima za čitavog ljeta uzdrži. Sniježnice imaju isti oblik kao i ledenice, samo im je otvor daleko veći. Uzdržavanje snijega u sniježnicama sljedi iz istih uzroka kao i uzdržavanje leda u ledenicama.

U sniježnici zvanoj »Trogrla« na Kamešnici planini (vis. 1400 m) nađe se i usred ljeta po više metara debelih naslaga snijega. Jedne sam godine u toj jami našao pod 3 m visokom naslagom snijega rogovlje recentnog jelena, životinje koja je prilično davno na toj planini izumrla. Kako je ispod rogovlja bilo još par met. debelog snijega, vjerojatno je da najdublje naslage snijega potječu od prilično davnih vremena!

Foto: Lj. Griesbach

Špilja Vranjača na Mosoru.

Za svojih sam istraživanja opazio, da su gornji slojevi snijega u sniježnicama sastavljeni pretežno od prilično nekompaktnog snijega. Dubinom kompaktnost raste tako da su najdublji slojevi preobraženi u led. Taj se proces po svoj prilici zbiva ljeti (za toplih kiša), u doba naime kad se gornji slojevi otapaju pak se kaplje, koje prokapljaju do dubljih slojeva, pretvaraju zbog niske temperature u led. Nešto dakle slično kao kod glečera.

Abnormalne temperature u pećinama i jamama mogu inače biti uzrokovane strujanjem uzduha tzv. pećinskim vjetrom. Takav vjetar nastaje kod nekih pećina zbog razlike u tlaku zraka, odnosno u temperaturi. Kod drugih je pak pećina tako strujanje uzduha prouzrokovano od specifičnog njihovog oblika dotično od komunikacije pećine sa površinom pomoću dvaju ili više otvora.

Pećinske vjetrove možemo dijeliti na tople i hladne. Temperatura hladnih može biti katkada tako niska da pogoduje stvaranje pećinskog leda. Brzina pećinskih vjetrova je relativno malena; najveća je u uskim oknastim suženjima između prostranih podzemnih šupljina.

Prilično jak i studen vjetar osjetio sam u jednoj jami, koja se otvara između Labina i Prgometa. Vertikalna cijev dotične jame prelazi u dubinu od tridesetak m u prilično usko zavojito podzemno korito. Na dnu korita je maleno okno, odakle je duvao prilično jak vjetar, tako da ni stearinska svijeća nije mogla do gori. Kako se kroz spomenuto okno nisam mogao provući, to mi nije bilo moguće utvrditi uzroke strujanju uzduha. Vjerljivo je da okno komunicira sa drugim, možda veoma prostranim podzemnim šupljinama, što sam mogao inače po nekim drugim znakovima da zaključim.

Osim pećinskog vjetra, stvaraju se napokon u nekim pećinama i pećinske magle. Takve su pojave karakteristične za neke pećine, kroz koje protječu podzemne vode, a nastaju kada uzduh niže temperature struji nad vodom više temperature. Takvih sam magla pri svojim speleološkim ekskurzijama opazio jedan jedincati put i to na dnu Vrličke pećine, gdje izbjiga podzemna Cetina.

DR. JOŽA MILHOFER:

ZAGREB

JALOVEC (2643 m)

»Die Grundlage des Alpinismus muss immer reine Liebe zur Natur und zu den Bergen sein, ein tiefsinniges Sichversinken in ihr Leben, ihr Wesen, in ihre Seele.«

Dr. Julius Kugy: *Aus dem Leben eines Bergsteigers.*

Ima za me neki osobiti čar to ime: Jalovec. Kad ga izgovaram živo i svom čežnjom sjećanja, čini mi se kao da se u ritmu riječi diže dalek, dubok i ozbiljan zvuk. Da ga i nisam video, da ga i ne poznajem, njegova bi slika živjela u meni. Muzika imena i čežnja jedne sanje dočaravali bi mi na dohvata mojih čula njegovu sliku. No danas — kad sam ga video i dijelio s drugovima srećne časove na njegovom gordom vrhu, kad sam ga upio u se kao doživljaj, danas je sanjarska predodžba razorenja, ali čar, kojim me je osvojio, produbio se u mojoj duši. Više nije slika fantazije jedne vruće želje već odraz prošle nezaboravljive zbilje, što se još zrcali u sjećanju. Poprimio je unutarnji oblik i određenu pojavu. Treba samo da zaklopim oči, već

sunce ulazi u časove onog dana, kad sam se s drugovima uputio k njemu, i daje im novi duh, boju i svježinu.

Kad sam ga prviput gledao, bilo je to s Prisojnika. Sjećam se, vjetrić je isprekidano donosio sitne zvukove s dalekog zvonika Kranjske Gore, modre su se soldanele¹ njihale nad snijegom, sunce je žeglo nemilosrdno, a on je stajao ozbiljan kao uvijek, oštih crta u sunčevu sjaju. Tu se u meni prviput rodila želja, da se uspnem k njemu. Kasnije sam ga motrio s Kredarice i Triglava, Škrlatice i Špika, s najbližih vrhova Karavankā, po više puta s Mojstrovke, ali mi nikad nije bio tako zavodljiv, izazovan i lijep kao onog tihog poslije podneva, kad sam sâm sjedio u njegovom najbližem susjedstvu na vrhu Slemenja i u prosjeklini Grla te u tihim samotnim časovima upijao u se njegovu kristalnu sliku.

Kao snažan šiljasti stup otkočio je visoko iznad susjednih stijena Travnika i Velike Dnine, a šiljak mu se poput roga smiono svinuo nad dolinom Planice. Čini se kao da lebdi u zraku. Oštro uz njegov lijevi bok urezao se visoki kuloar² pun zaleđenog snijega, koji se uspinje strmo i usko između visokih stijena, od kojih prijeti planinaru za toplih satova i u kasno ljeto, kad ima u gornjim dijelovima samo malo snijega, pogibao kamene tuče. Poput ostalih divova Julijskih Alpa, poput Triglava, Razora, Škrlatice i Špika ima i Jalovec svoju najljepšu fasadu na sjevernoj strani. Odavle se uspinju k njihovim nebotičnim vrhovima najteži putovi, odavle su najsilniji i najimpre-sivniji. Ali ispred sviju Jalovec sa svojim kuloarom. Tko ga sa sjevera promatra, taj mora osjetiti strahopočitanje.

Gledao sam ga tako satima, kad se kupao u ranim oblacima jutra i kad je drijemao u kasnim časovima dana, motrio sam ga zimi kad bi smućima dolazio do njegovog podnožja u Planicu. Često je zlovoljast znao sakriti svoju glavu za teškim oblacima kao da je ljut što ga toliko gledam. Iz dana u dan moja je čežnja za njim rasija i bivala sve veća, dok najposlije jednoga dana nisu bile dereze, uže i sve ostalo spremno i Jalovec je ušao kao posljednja tačka u veliki raspored uspona moje družbe. No baš to, što smo ga kao najozbiljniji uspon, od kojega smo si i tehnički najviše obećavali u Julskim Alpama, ostavili da bude posljednji, bilo je razlogom da se nijesmo uputili k njemu, jer su fizičke sile moje i mojih drugova bile gotovo

¹ *Soldanella alpina* — pasvica žljezdasta ili kako se u Sloveniji zove sniježna zvončica, je biljka s jasnomodrim do svjetloljubičastim zvonolikim cvijetom. U proljeću do početka ljeta susrest ćeš je u bregovima, gdje probija često tanki sniježni sloj.

² *Kuloar* je vertikalna depresija na strmom spustu. Nešto slično je klanac, koji je dublje usječen između strmih stijena, ili žlijeb, kojim označujemo neznatnije brazde.

dnevnim velikim usponima pod konac već sasvim iscrpljene. Samo smo se zarekli da ćemo ga svaki osvojiti kao ono Kugy³, kad je kao sedamnaestgodišnji mladić zapisao u svoj botanički dnevnik: »Vivant, floreant, crescent AlpesJuliae et comparat se Jalouc ad ascensionem, quam numquam fugerit.«⁴

Dvije godine iz tog zaputio sam se jedne večeri u Planicu, namjeravajući da se sam uspnem. Nevrijeme i oluja primorali su me da sam se vratio neobavljen posla. Dan kasnije svanulo je divno jutro, no moj je dopust bio na izmaku! Tako je trebalo da prođu gotovo pune četiri godine do dana, gdje mi — kad spomenuh ime Jalovec — zadrhta srce, jer toga dana imao je Jalovec da znači najdragocjenije časove ostvarenja jedne duge čežnje.

Mnogo sam čuo za sve to vrijeme o Jalovcu, čitao u Kugya i drugdje, video mnogo slika, a i sam ih snimao. Mnoge sam časove daleko od njega, kod kuće u ravnici, mislio na nj, maštao o usponu od kojeg sam očekivao više emocija nego od drugih već dobro znanih puteva na Triglav, Prisojnik i ostale Julske vrhove. U svojoj sam si mašti dočaravao detalje uspona, sve u stilu prave visoke alpske ture.

Kojeg li čuda, ako mi se kucaj i srca pospješivahu uzbuđenim ritmom pri nastupu onoga, što sam iščekivao nestrpljivošću čežnje. Osjećao sam da i kod mojih drugova bilo jednako bije, kad smo se, troje nas, zaputili iz Rateča kroz noć u Planicu.

Sreća, što sam opet u ljubljenim bregovima, svega me je obuzela. Planinarenje pod modrim nebom i bijelim oblacima, kad se iz ubavih dolina uzdižem preko cvatućih livada mimo bučnih voda i uz šapat šuma k samotnim vrhovima — najsvjetlij su časovi, koje poznam! Drugovi, čujete li noćni mir šume, što ga bune samo naši koraci, čujete li zvuk, što ga izazivlje udar čavala naših cipela o kamen, osjećate li meki šljunak pod cipelom na prelazu preko prudišta, čujete li šušanj poplašene zvjerke u živici uz našu stazu, vidite li sve ono što je sretno oko moglo da obuhvati u noći, upijate li oštar gorski zrak ispremiješan mirisom četinjača ... ? Ja još čujem naše korake, još vidim visoke i okomite stijene Slemen, a iznad njih zvijezde ne odveć jasne — izgledale su neprirodno kao kulise. I Jalovec vidim u mutnoj sivomodroj odjeći kako mirno spava. Kao da je neko lako velo palo na čitavu prirodu. Još čujem šum Nadiže⁵ kako svojom monotonom pjesmom usklađuje štimung noći.

³ Dr. Julije Kugy, poznati alpinista, pionir Julijskih Alpa i jedan od prvih koji je bio na Jalovcu.

⁴ Neka žive, neka cvatu, neka uspijevaju Juliske Alpe, a Jalovec neka se pripremi za uspon, kojemu nikako ne će izbjegći.«

⁵ Nadiža se zove izvor Save Dolinke, koji se ruši u tankim mlazovima ispod stijena Ponce.

Sve je obećavalo za sutra lijepi dan.

*

Bilo je blizu ponoći, kad smo u planinskoj kući kod Nadiže legli na počinak. Slabo sam spavao. Bio sam više u drijemežu nego u snu. U pola četiri probudio sam Volefa i Maksa. Ustajanje, kao uvijek, najcrnija tačka planinarstva išlo je brzo. Za četvrt sata mi smo već kretali. Jalovec ne pozna šale ni obzira! Rano nas je jutro umilo i osvježilo. Žurilo nam se pa smo stazu, koja nas je vodila iza naše karaule u bukvik, brzo izgubili. Tako smo probijajući se kroz gusti bukvik izgubili dobru polovicu sata. Kasnije smo se dočepali desnog melišta ispod Ponca, a malo zatim i markacije.

Prvo, drugo i treće snježište bilo je brže iza nas nego smo računali. Na njima se jasno razabirao dvostruki trag, kojim su se spuštali planinari prije nas. Na mjestu, gdje se odvaja markacija za Koritnicu i Veliku Kot, a pred početkom kuloara, odmorili smo se jedva kojih par minuta. O, kako bismo rado bili produžili odmor, ali nije išlo! Zloglasni je kuloar pred nama. Golemo kamenje leži razbacano na sve strane po snijegu kao da je ovdje bojište titana. Sad je red na nama.

Strmi kuloar pun zamrznutog snijega — ozbiljan je i mrk. Imponira. Treba najkasnije do osam sati da je iza nas, jer dотле sunce ugrije stijene, a onda počinje kamena paljba. Ubrzali smo posao. Dereze nijesmo imali — valjalo je dakle izraditi solidne stepenice. Udaramo čvrsto. Kad smo bili u polovici, tutnjava nas je smela u najboljem poslu. Velik kamen, a iza njega manja pratinja, jurili su i prasili odozgo niz snijeg. Prvi pozdrav! Brzo se sklanjamo desno, sasvim k stijeni. Projurio je na dva metra pored nas.

Tajac ...

Čim se smirilo, požurimo šutke naprijed. Stepenicu za stepealicom. Žurimo se i sopćemo. Hladne se zračne struje ruše od časa do časa na nas, ali mi se znojimo. Međutim nas dostiže oblak, koji se podmuklo vučao iza nas, i začas zamračio je cijeli kuloar. Situacija postaje kritična. Ne možemo vidjeti kamenje, koje se ruši niz kuloar, da mu se pravovremeno uklonimo. U sredini kuloara vidi se prljavi put, kojim se kotrlja kamenje. Slabe koristi. Kuloar postaje sve uži. Sopćemo, ali odmaranja nema.

Prasak ...

— Kamen! dobacujemo brzo jedan drugome i zastajemo.

Prasak ... Susprežemo dah. Tišina.

— Nije ništa. Zapeo je negdje.

— Naprijed!

Još malo pa smo na izlazu.

Opet prasak i šum po snijegu. Kamen s desna, no mi smo već na izlazu kod kamena međaša, na granici Jugoslavije i Italije, a kamen se kotrlja ispod nas. Smijemo se. Najteži je dio iza nas. Skidamo uprtnjače. Hladno je pa oblačimo sve što imamo toplo. Želuci su prazni, kalorije utrošene. Treba ih nadomjestiti. Praznimo po hlepno doze. Wolef je na djelu i zadovoljno žmiga očima. Maks šutke mljašće, a ni ja nisam ostao čedan.

Kad smo pošli, vidjeli smo da nas još čeka posao. U magli i na snijegu izgubili smo svaku orijentaciju. Vidjeli smo jedva na kojih deset metara. Uspeli smo se kratkim snježištem do sedla i tu su nas markacije s druge strane zavele prema Trentu. Bili smo već na pravom putu, kad nam se vrh Velikog Ozebnika u magli činio više sličan Jalovcu nego naš pravi cilj. Zaputili smo se uz snijeg smjerom prema Ozebniku u uvjerenju da idemo dobro. No za četvrt sata već smo znali, da nas dobro osiguran put mami u dolinu Trenta. Okrenusmo natrag već utrtim vlastitim stopama. Prije zadnjeg uspona odložismo pod stijenom cepine i uže. Ostavili smo ih kao i svakidašnjicu, koja ostaje iza nas kad se uspinjemo k nebu. Za jedan sat stajali smo na vrhu Jalovca. Drugovi šute i ja šutim. Naš govor je nijem. Oči nam se sjaje jasno i svjetlo. Ne treba nam stisak ruke. Jedno smo: brije i čovjek, nebo i sreća!

Vidik se raščistio. Bio je veličanstven. Do naših nogu razabrali smo duboko bijele staze, koje su ispresijecale doline Koritnice, Trenta i Planice. Triglav je odavle neobično plećat i snažan. Škrlatica i Martulek u profilu, pred nama u najbližoj blizini Strugova Špica i Velika Ponca, Mangart, na jugu Kanin i drugi, daleko na horizontu Visoke Ture, tko bi ih nabrojao! Više od jednog sata proboravili smo na vrhu. Bilo je podne, kad nam je vjetar donosio zvukove zvona, kao meni onog dana, kad sam prviput gledao Jalovec.

Konačno je došao čas da se rastanemo. Pred nama je još silaz niz kuloar ne manje opasan nego uspon. Sigurnosti radi vezali smo se užetom. Opet stepenica za stepenicom. Naši su jutarnji tragovi bili sasvim nestali. Mjestimice mogli smo silaziti sasvim uz stijenu. Kad smo se domogli melišta na ustupu u kuloar, skinuli smo uže da produljimo veselom vožnjom niz snijeg. Kao uvijek iza naporna uspona, posljednji je dio silaza bio najgori — bili smo zamorenici.

Veče je leglo na Planicu kad smo bacili još nekoliko pogleda na Jalovec, koji je nestajao za stijenama Ponca, iza naših leđa. Šutke smo hodali svaki zavezen u svoje misli, rekao bih, malo potišteni što je sve tako brzo prošlo, a opet radosni što je sve prošlo sretno i bilo lijepo. Mojom je dušom te večeri orguljala pjesma sreće — davna se čežnja ostvarila. Mislio sam na staru jednu kinesku pjesmu, koju sam čitao u njemačkom prijevodu:

ususti sa ovim sa olim šol

*Du meine Laute, hätt ich jetzt dich hier!
Wie wollte ich dich rühren, um den Stimmen
Der Nacht zu künden, dass ich sie versteh.«*

Ako si kada sjedio na grubom kamenu i gledao kako se noć spušta na bregove, kako se dižu sjene iz dolina prema vrhovima, koji gore u zadnjem ognju dana, ako si promatrao kako rebro za rebrom gubi svoj obris, a visoki, zaledeni hrpti otsjajivaju u sjaju prvih zvijezda, ako si osluškivao neumorno žuborenje gorske brzice ili nemirno zujanje bumbara, ležao u travi i motrio razapeta jadra bijelih oblaka kako nečujno kližu proljetnim plavetilom, zadovoljno otpočinuo u sjeni raskuštranog gorskog ariša i osjetio da se vlat trave do tvojih nogu samo zato ispružava da te razveseli, da, ako si spoznao da je sve to ovdje samo zbog tebe, i duboke provalije, i daleki vidici, i svi oni tihi i veliki trenuci na bogodanim visovima, i osjetio: ja, čovjek ovdje i onaj goli kamen tam, kojem vode visoki vrtoglavlji putevi, gordi oro i zalutali leptir, sitni encijan — mi smo svi jedno — onda znaš što je to osama bregova i znaš što znači zadnje harmonijsko stapanje s prirodom. Samoča ... Svakdje je možeš naći, ali nigdje više i nigdje te neće obuzeti jače i ljepše nego na stazama, kojima ne putuju čopori ljudi, gdje si daleko od buke motora i sirena, nigdje snažnije nego kad stojiš na oštrom vrhu, a ispod tebe more oblaka diže se i spušta, toči se i kipi poput zapjenjenih voda u sunčevu sjaju.

Danas, kad sam opet daleko od Jalovca, daleko od drugova, koji su sa mnom dijelili sunčane časove na njegovu vrhu, danas, kad mu poznam dušu, njegov život i opasnost, ljepotu i čare srce mi je opet puno čežnje.

Prijatelji ja osjećam da nas veže ista čežnja i znam da nema ništa što bi izazivalo našu čežnju više od bregova. Onaj koji nas ne shvaća — neka pita sunce, zašto sije, oluju, zašto buči, neka pita nemirno naše srce, zašto bije!

MIHAJLO JOVANOVIC:

SKOPLJE

KORAB

Gabrovo (žandarmerijska stanica, 1840 m) najudobnija je vratnica za najvišu tačku Koračovu. Ovdje biju vjetrovi sa svih strana i odavde ništa ne prijeći vidik. A on postaje pun tek blagim uzlazom odatle do kote 2080, do jedne uzvisine, po kojoj su izmrežani bugarski rovovi iz minulog rata. Odatle se vidi, kako je Čos Alija, skoro užljebljen dolje u sutjesci, koja odvodi na Korapska Vrata, gotovo na domaku ruke; kako se tanuške¹ šume, slojne,

¹⁾ po selu Tanuši.

sažete bez liša² i golih presjeka, prelivaju prema dolini, do magličastog plavetnila; kako se, najzad, dubokom i otsječnom riječnom proderinom oštrosvojio Korab od Šare kao prezvana polutka. Ne bez razloga, stočari sve do Nićipurske Reke, lijevo, nazivaju Šarom, a preko nje Korabom. To i jest prirodna granica. Jer u ovome dijelu ništa jače i oštire nije odvojilo dva planinska masiva no sastav Hadrine Reke i Futejskog Potoka, i ako se od Čaf Kadisa preko Projzabe može pravo na Korapska Vrata manje više sve blagim prevojima.

Ova gola prostrana zaoblina, ni izdaleka toliko obložena visokom travuljinom kao Čaf Kadis, mogla bi se smatrati kao ostrvo blokirano najtipičnijom divljinom. Jer okolo sa svih strana prema riječnim koritama ili prelomima prostire se šuma, šikara, ljt stenjar, po kojima obitavaju ostaci najizrazitijih predstavnika divljine: divokoze, divlje svinje, medvjedi i risovi. Odavde je otvoren pogled u cito Korab, rijetko kad nepoplavljen do blizu vrha maglom, iz koje kao iz pamučnog mora vire najčudesnije njegove škrbotine. Odavde, kad je svjetao dan, neumorno, satima, oko se pripija za ovu blisku plastiku Korabovih gužvi, za ovu gigantsku građevinu bez veze i plana, a veličanstvenu, veličanstveniju i od Triglava. Odavde, daleko niže, po zelenom platnu, iznad suprotnih ponorskih dubina, rasprskala su se kao sićušni bijeli crvići ili mikrobi, ogromna hiljadugrlna stada ovaca. A gore, najčešće obvijen maglenim prstenom, štrči, kao izgrižen kutnjak, Korabov najistaknutiji zub, kota 2764. Dva mjeseca u godini svega može se ovdje poleći po travi, opijen mirisom majčine dušice i hajdučke trave, i bez duvanja u pjesnice posmatrati otsjaj sunca na Bistri i Desatu, glomaznim i divljim planinskim trupinama. Jer često je 15 juni ovdje pod snijegom.

Zamislite vedar dan. Vrelina ne lomi snagu na visini. Vidik se prostire sve više do magličastih daljina. A vi bi htjeli da njime zavladate sve više.

Bližim se od Gabrova Kepi Baru, ljetnoj graničarskoj ispostavi ispod Korabove najviše kote. Visinomjer kazuje 2200 m. Pod udarima Tučanovog čekića, pršti krajputno³ stijenje: konglomerati, nekadanje morske hridi, i, kakve sreće za uvaženog profesora, petrefakti! 2200 metara iznad mora, a okamenjen nekadanji morski život. A dole, u Dubokoj Reci, u toj mračnoj pukotini, iz koje jedva dopire huk riječni, koji varljivim i podražajnim tonovima u blizini stvara jezu slučajno zalatalome, čita se nemirna historija zemlje. Jezive su i same litične i strme ogromne zidine ovoga žljeba, u koje se kao kandžama zarilo korijenje zelenike, graba, jorgovana i ostalog

²⁾ ogoljene, ³⁾ kraj puta.

Foto: Dr. D. Marković
JASENAČKA DOLINA I BJELASICA U SNIJEGU.

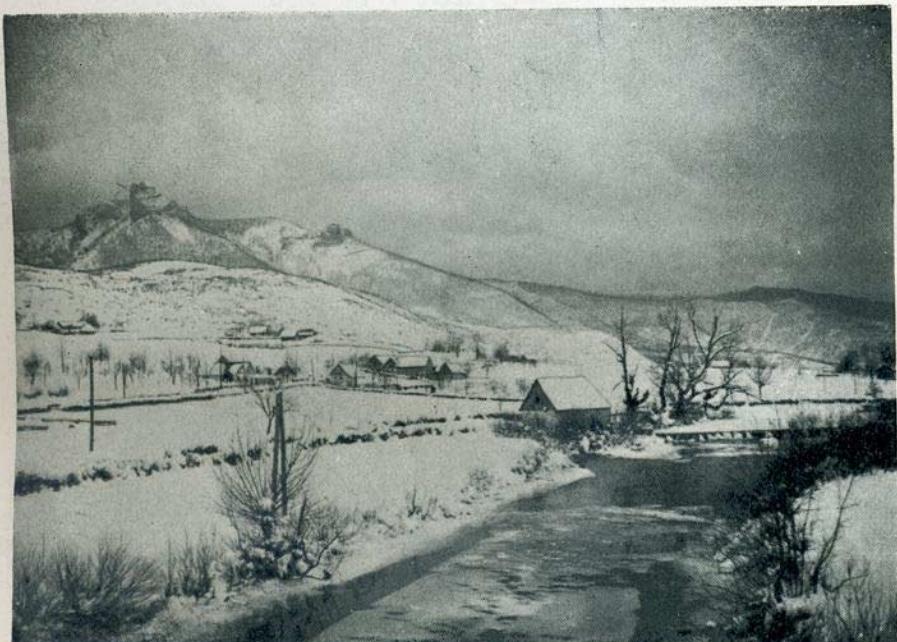

Foto: Dr. D. Marković
DOBRA I KLEK ZIMI.

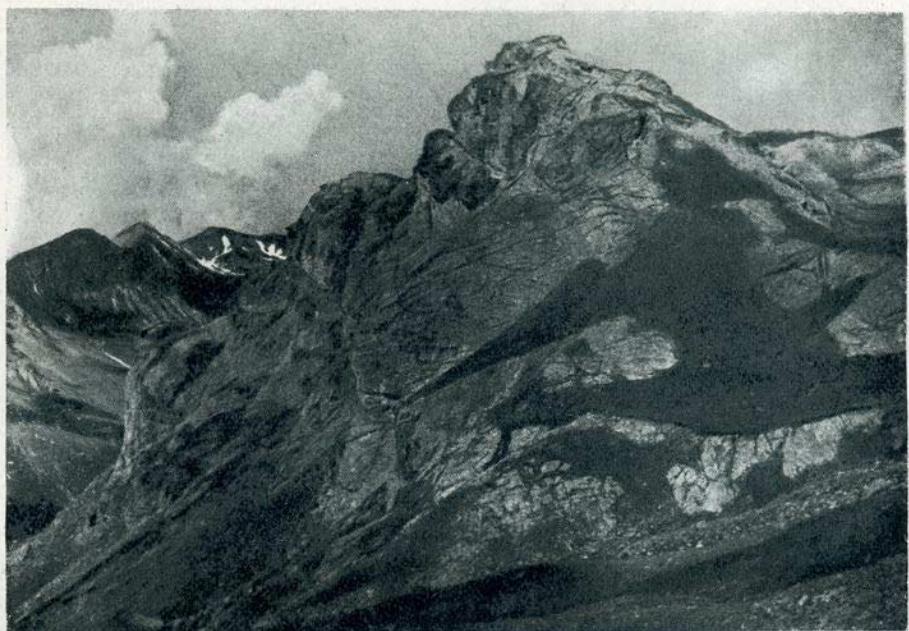

Foto: Lj. Barić

KORAB: STRMA STIJENA ZAPADNO OD ŠILO VERT.

Foto: Lj. Barić

KORAB: KABAŠ (2395) i ROSI RIMNIC S ISTOČNE STRANE.

niskog, a na blažim padinama i visokog drveća, pustim ne po odsutvu šumskog života, već po zdravom deblu, u koje nije još zasjekla gvozdena oštrica, i po uzaludnom vapaju, ako bi ga stradalnik uputio. A trupina Korabova izreckana je mnogim takvim procijepima, kroz koje deru snažne vodene mase i po čijim je stranama svugdje kao krpelj zahvatio biljni život. Po otsjecima viju se izlomljeni kameni slojevi u sve pravce, koji govore o strahovitim zemljinih katastrofama. A kao suprotnost tome mjestimično kadifasto zelene zaravni, koje sjenče oblaci. Po njima se rasula stada ovaca, ne malo puta uznemirena noćnom pa i dnevnom posjetom medvjeda, kome treba da je ovaj kraj praiskonska postojbina. Pri rađanju ili pri zalasku sunca treba gledati ne opšti vidik, već sjene Korabove plastike.

Ovaj šiljak, na kome visinomjer pokazuje 2764 m, ne pobuđuje samo osjećanje divljenja složenosti boja i linija, koje se tako izdašno otkrivaju. Sve visine otkrivaju, najzad, obilje onoga, čijem podražaju teže kićica, muzika i riječ. Ali ovdje se roji misao i nameću najraznovrsniji zaključci. Gomilice kamenja, nepovezanih u dužini kakvom bilo oznakom, predstavljaju granicu. I ovaj oštrozub, na čijim se škrbeljcima klatite, gledajući u ponor ispod vaših nogu, granica je prema Albaniji. Gledate na suprotne prekogranične ljute krševe i na onu, odmah tu još ljuću bijedu kraj malenih stada stoke. I dok je sa naše strane, od vrha dolje ka K e p i B a r u, nagib sav u zelenilu i planinskom cvijetu, na albanskoj su strani suvi i goli krševi, u čijim cirklovima mršava stoka traži koji bijedan biljni izdanak za pašu. Na sjeveroistočnoj strani, gdje je, zbog Korabovog grebena zasao lakat albanskog teritorija k nama, otkriva se ogroman cirkl, čije strane svjedoče o užasnom nekadanjem stropoštavanju planinske Korabove mase. Sve je zdrobljeno i ispreturnano, a s visine to izgleda kao talasasta ravan. Po sredini te sniježne bjeline i surih stijena gdje-gdje kao oazica proviruje zelenilom zaslojena zemlja. I po njoj malena stada ovaca, koje liče zaprljanim sićušnim snježnim grudicama. Ova mala zaravan izmrežana je izvorskim žilicama, koje srebrenasto reflektuju sunčanu svjetlost te stvaraju viziju prostrane riječne doline sa matičnim pritokama. Jedini je to živi ostatak glacijsa, čije su strane ledene mase u svoje vrijeme tako glodale i dubile, da oni otpaci, one oburvane⁴ gomile i grude, najahale nizinom, jedne po drugima, čudno potsjećaju na moć nepojamne stihije, kao da se globus na ovome mjestu satima najsrditije tresao, dok nije ispreturnao sve iz osnova, izvrčući horizontalne kamene slojeve sve do potpune vertikale. Pa i danas nije još dovršeno to trošenje i stropoštavanje. Na jednom dijelu strme istočne strane ova izgnjila kamena masa,

⁴) odronjene.

škriljac, kad pada kiša, otkida se, klizi i survava u mlazevima sa tolikom snagom, da je za život stvora dolje sigurna pogibao. Osim divokoza i graničari pažljivo obilaze taj dio, penjući se od karaule ka vrhu, kome se može, uz toleranciju albanskih graničara, prići preko albanskog zemljišta za koju stotinu koračaji od granične »linije«, gotovo nimalo branjene od albanske strane.

Od piramide je na albanskoj strani otsjek od čitavih stotinu metara. Dobro učvršćeni na vršnom »platou« bacate pogled preko krševa pored i ispod vas sve do morske obale. Okrećete ga svima stranama i svugdje besprimjerno djelo vječitog majstora i besprimjeran napor živoga bića da se održi kroz krvavljenje i patnju, kao onaj kržljavi grab i glog na plitkom tvrdom postolju.

Galičanči ne znaju da se lađa ruski zove korablj. Ali znaju nešto o lađi i Korabu. U ona vremena, vele, kad je Nojeva lađa plovila po potopljenoj zemlji, naišla je na planinu Krčin, gdje se zakrčila, pa potom produžila i zaustavila se na Korabu. Eto, kažu, i danas stoji na Korabu alka, za koju je Noje bio privezao svoju lađu.

I Krčin je nečim obilježen, ali ne iz vremena potopa. Golo je jedno mjesto na Krčinu u sred šume otkad ljudi pamte. Tu je Kraljević Marko prsten izgubio, dok je još šume tu bilo. I prokleo mjesto da na njemu više šuma ne raste.

SLAVKO HITZTHALER:

ZAGREB

OD SAMOBORA PREKO PEĆNA NA SV. GERU (1181 m)

Lijepi jesenski dani ponukaše me da sa prijateljem Š. obavim još u proljeće zasnovani izlet u Žumberak. Iz Samobora krenuli smo u subotu poslije podne do popularne planinarske gostionice Mike Dumića u Smerovišću, gdje smo prenoćili. Kako smo odlučili proći manje poznatim istočnim odnosno južnim dijelom Žumberka, to smo pošli iz Smerovišća ranim jutrom preko predjela Vranice do Šipackog Brijega te dalje do najvišeg sela Samoborske gore, do Dragonoša (747 m). Krasan je pogled od Dragonoša na cijeli Žumberak: pred nama se smjestilo seoce Jarušje povrh duboke doline Bregane, koja izvire ispod grebena Ravnice, zatim crkva sv. Jovana u Grabru, a daleko iza nje bijele se kućice Gornje Vasi nad Mrzlim Poljem sa Svetom Gerom u zaleđu. Na sjever Jarušju vidi se crkva sa Noršić selom te iza njega poznato izletište Stojdraga sa Poklekom i Budinjak sa brdom Osredkom. Sunce je već visoko ot-

skočilo, kada smo teška srca ostavili to krasno razgledište, da nastavimo naš put kolnikom zapadno prema selu G v o z d a n o v i Ć i. Tako smo za kratko vrijeme stigli u Grabar. Tu smo se opskrbili izvrsnom vodom sa izvora, nad kojim je podignut lijepi oltar. Nakon malog odmora zaputili smo se opet u zapadnom smjeru uz R a i Ć e dijelom oranicama dijelom krasnom bukovom šumom u P e Ć n o, kamo smo od Grabra stigli za 1 i pol sata. U Pećnu smo prenoćili na sijenu, a drugi dan rano podosmo u dolinu K a l o v k u do slapa B r i s a l a. Od Kalovke odvaja se dolina S l a p n i c a, na čijem se koncu ruši slap, visok kojih 20 metara, koji pomalo naliči na Zeleni V i ř kod Skrada. Od Brisala nastavili smo hod dolinom Kalovke uz potok do inlina, a zatim lijepom sjenokošom do strmog uspona te pobočjem H a r t o v s k o g B r d a u K a l j e. Nakon kratkog odmora u jedinoj gostionici Begu, otputisemo se prema T o m a Š e v c i m a. Iza sela prekrasan je pogled na Sopete, Sošice, stari grad Žumberak te na Sv. Geru. Od Tomaševaca krenuli smo kamenitim putem preko G l u v a ċ e ispod J e ċ m i ř t a te krasnim gorškim košanicama do hrpta B l a ź e v e G o r e, gdje smo izašli na markirani put, koji vodi od Št. Jerneja preko Opatove Gore na Sv. Geru. Od Blaževe Gore krasan je put visokom bukovom šumom i sa lijepim pogledima u pojedine doline te prema Kostanjevici i Št. Jerneju na Dolenjskom. Sjeverni su obronci Sv. Gere više otsječeni nego južni te se velikim strminama, koje su većinom obraštene šumom, ruše prema Krki. Zadnji dio uspona prekrasna je gorska livada K a ř t a n i c a sa vrelom istog imena, koje je jedina voda u bližem okolišu Sv. Gere. Na samom vrhu, na kojem se nalaze ruševine dviju crkvica nađosmo ostatke nedavnog proštenja i sudeći po tucetu ražnjeva mora da je bilo gore mnogo ljudi, ali je bilo sve lijepo očišćeno te nije ni izdaleka bilo tako mnogo svakojakih papira, kutija i sličnih predmeta, koji se nalaze svake nedjelje na pojedinim mjestima Medvednice i Samoborske Gore. Vrlo je informativan pogled sa Sv. Gere ne Dolenjske planine, na Novo Mesto, Metliku, Ozalj, Samoborske gore te Medvednicu. Kamničke i Julske Alpe upravo su sjajile pred nama sa svojim ogoljelim vrhovima. Silazili smo preko R a d a t o v i Ć a i S v. I v a n a u M e t l i k u, kamo smo stigli za 2 i pol sata te smo imali još dovoljno vremena za kupanje u bistroj K u p i.

Napisao sam ovaj prikaz zato, da bi se malo više pažnje posvetilo ovim lijepim krajevima, koji su oduvijek bili zanemareni sa strane naših planinara. Uspon na Sv. Geru ili kako ga Slovenci nedavno prekrstio u Vrh Janeza Trdine mogao bi se obaviti za jedan i pol dana, eventualno i za jedan dan, kada bi se uvela kakova zgodna autobusna veza do Sošica. Držim da bi se ovo, barem u ljetnim mjesecima, moglo provesti.

NAŠ OŠTRC ZIMI

Ma koliko se puta uspeli na jednu planinu, uvijek nas dočekuje u drugome raspoloženju, a svako od ovih raspoloženja odrazuje se u nama. To je, mislim, uzrok što nam ne dodija, ako često pohađamo naša obližnja brda.

Od svih naših okolišnih bregova bezuvjetno je najljepši izlet na samoborski Oštrc. Lijepo je doduše otići na Japetić, na Plješivicu i na Sljeme, ali nije ni s jednog od spomenutih brda tako širok pogled kao iz strmih oštrčkih livada i grebena. Vrijedno je da se Oštrc upozna u svaku godišnje dobu. U proljeće uživamo u cvjetnim voćnjacima, koji su ispunili doline, ljeti u naročitoj oštrčkoj flori, koja je veoma šarolika, pa u jagodama, a naročito u sunčanju, jeseni u sjetnim štimungima, koji — mora se priznati — za promjenu dobro dolaze, a zimi u divnim vidicima.

Pohodimo li naš Oštrc zimi, gotovo ga ne prepoznajemo. Ta ljeti je tako ugodno izvaliti se na mirisnu travu te slušajući bumbare, koji se usuđuju da prekidaju svečanu tišinu, poželjeti da u nedoglednost ležimo ovako ne misleći ni na što! Sve odiše toplinom.

Zimi nema ni traga ovakovim idilama. Kruta, bijela zbilja pokrila je strme oštrčke grebene. I najveća će lijenčina pobrzati kad zazviždi ledena bura, koja zanaša u lice ledene iglice, tako da misliš da ti neko nevidljivo biće zabija u lice sitne čavliće. Sve se to može podnesti za volju vidika, kojeg nam pruža Oštrc zimi. A što, ako se lijepo i propisno izmučimo, a gore a ma baš ništa nego magla?! Ništa — moći ćemo bar reći kako je na Oštrcu u magli, a što je glavno, bar ćemo se čestito progibati na svježem zraku. Usprkos toga što smo ovaj puta »nastrandali«, Oštrc će nas privući te ćemo doći drugi puta. Uzmimo da smo imali »dobar nos« i da smo se našli na Oštrcu za idealnog vremena. Začuditi će nas, kako će blizu u suncu pred nama sjajiti bedem Savinjskih Alpa, a dolje na jugu po svoj će prilici iskočiti na horizontu kukasti Klek, a tamo na jugo-istoku isplivat će iz magle kao otoci bosanske planine, kojima nećemo znati za ime.

Prije pet godina rijetko su planinari odilazili na zimske ture. Kratki dani, a veći napor — to su bile glavne isprike. I zbilja je bilo teško doseći vrh, kada je napadao debeli snijeg. Sjećam se kako smo prije nekoliko godina išli brat i ja na Oštrc. Bio je Badnjak. Odmicali smo Lipovačkom dolinom. Zastajkujemo. Čini nam se da netko treći govoriti, a ono nam se zbilja samo čini, jer to klokoće potok. U dolini bilo je još kako tako, tamo su ljudi već iskrčili put, a sada, pošto smo ostavili potok, valjalo je da mi prvi zakoračimo u netaknutu bjelinu. Noge su nam propadale preko koljena u snijeg.

Iz grma se čulo šuštanje. Zastadosmo. Ne —, nije nikakva zvijerka. To samo ptičice obiru bobe, koje im je ostavila jesen. Posna je to hrana, nema tustih kukaca i mušica, ali dobro je i to na Badnjak.

Pred nama krstare zečevi. Ostavljujaju zavojite tragove u dubokome snijegu. Vidimo i lisičji trag, ali nam teta lija nije priuštila da je osobno vidimo. Još par koračaja i eto nas na grebenu, koji vodi na vrh. Ljeti tu obično odahnemo. Tu nas dočeka vjetar s drugog brda, koji vrijedi više nego zlato i drago kamenje, jer nas probudi iz tuposti, koju u nama razvija nesnosna zapara, po kojoj smo se penjali do tuda. A sada — vjetar nam začriza u lice i nos. Oko nas strše suhe stabljike bilja, koje su opkoljene okolo naokolo debelim injem. Svaka se biljka naoružala bojnim oklopom ledenih igala, a protiv zime, te bocka i ubada vjetar, koji na nju navaljuje . . .

Korak po korak i evo nas na grebenu. Mjestimice propadamo do pojasa. Snijeg je sipak kao brašno, ali nemilo hlađi, usprkos toga što se čestito progibljemo kod svakoga koraka, dok izvadimo nogu iz snježne čizme.

I kad se sve to sjetim, tek onda mi je jasno koliko vrijedi zimi izići skijama na planinu. Sada nam je omogućeno pomoću skija da i kroz zimu ostanemo u kontaktu s prirodom. Da osvježimo prijašnje doživljaje, kad se na Oštrcu propadalo do pojasa, ostavili smo skije u Dačkom planinskom domu i popeli se pješice na vrh. Bio je sunčani dan, ali vjetar je tako jako duvao, da je od vremena do vremena nosio s površine suhi, sipki snijeg kao prašinu. Čitavo se brdo dimilo kao da gori. Neobičan je bio naš pitomi Oštrc u ovakovoj slici, koja nas je potiskećala na opise s visokih planina. Ledene čuške vjetra udarale su po našim licima. Kakve li hirovitosti! Evo za najljepšega sunčanog dana snježna mećava . . .

Snijeg je bio dubok preko koljena, isplatilo se ići na vrh. Vidik je bio dalek i jasan, ali nenadani udarci vjetra oduzimali su nam pola užitka. Oštrc je usprkos svoja 753 m dokazao da zna biti ozbiljan, upravo zbog tih nenadanih zapuha, koji su kovitlali već pali snijeg opet u zrak.

Dolje kod kuće vladalo je zatišje. Ugodno je grijalo sunce. Prikopčili smo skije i odmakli prema Velikom Dolu. Nigdje nikoga! A nedjeljom izmili množina skijaša te prekrije sve puteve i livade zagrebačke okolice. Cijelim smo putem nailazili na tragove nedjelje. Sve su livade bile precrtane križ nakriž dvostrukim prugama. Bili su to svjedoci radosti, koju očuti čovjek, kad poleti na daskama snježnom površinom. (Bilo je i jama, ali to su bili svjedoci drugih osjećaja . . .) I opet naglašujem: mislim da su planinaru skije samo sredstvo da ostane na što laglji način i kroz zimu u dodiru s planinom.

Obični se planinar ne mora izlagati velikim naporima, koji neće nikako mimoći one, koji kod skijanja imaju većih ambicija. Naravno to samo po sebi dolazi, da prema vlastitoj volji i sposobnosti ambicije rastu i pomalo se dostizava stepen, kojeg označujemo odličnim skijašem. A baš samoborska okolina daje prilike i onim skromnijim i onim ambicioznijima da se čestito progiblju i da očute snagu svoga tijela.

Prošla su vremena, kad je Oštrc u zimskim danima jedva dočekao da se tko udostoji doći. Sada je on i zimi pun života.

† RUDOLF RAUKER

Dne 12. siječnja otela nam je smrt u razmijerno ranoj dobi, u 51 godini života, g. Rudolfa Raukera, člana nadzornoga odbora HPD. Vrijedni je pokojnik bio čovjek rijetkih vrlina, marljiv i agilan, te je na svakom mjestu, gdje je djelovao, ostavio najbolje uspomene. Osim u HPD, za čije je ciljeve i interesu radio s mnogo ambicije i požrtvovnosti, posvetio je zadnje godine života socijalnom radu te je bio jedan od istaknutih radnika Komunalne ekonomski i socijalne organizacije građana grada Zagreba, pokretač i pročelnik njezine organizacije za centar grada. Istaknuo se je osim toga i radom na promicanju vatrogastva, te je bio predsjednikom i osnivačem vatrogasne čete na Sigečici. Ranije je zauzimao vidno mjesto u našoj privredi kao ravnatelj Bratimskog Blagajne i nekih industrijskih poduzeća. U tom je svojstvu sakupio svoja opažanja i iskustva te ih priopćio u knjizi »O zemnom ulju i plinu«, koju je — prvu na našem jeziku o toj stvari — sâm napisao i o vlastitom trošku izdao. Popularan radi svoje agilnosti, dobrote, iskrenosti i vredrine u društvenom saobraćaju, imao je pokojnik širok krug poznanika, tako da će ostati u trajnoj i najboljoj uspomeni svima, koji su se bilo kako s njime u životu sastajali. — Pokopan je dne 13. siječnja u kapelici na Mirogoju. — Počivao u miru.

BIJELA SMRT.

Najveća katastrofa u analima skijaškog športa.

Pod ovim naslovom a u povodu dva-desetgodišnjice jedne od najvećih skijaških katastrofa u Alpama donio je »Jutarnji List« od 16. I. 1935. interesantan članak, kojega donosimo u izvatu.

(Iz uredništva.)

Radi se o nesreći, koja je zadesila skijaški odio austrijskog natporučnika Emila Gottfrieda u alpskom području Ortlera. To je bilo za vrijeme rata, kada je austrijsko vojno zapovjedništvo, poznavajući važnost skijaške izobrazbe svojih četa, obratilo naročitu pažnju održavanju skijaških tečajeva za pojedine vojne jedinice. U tu su svrhu osnovane i velike skijaške škole u Tatrama i u Tirolu, gdje su se kroz čitavu sezonu vršile trajne vježbe u terenu. Školovanje je bilo jako strogo, ali još dosta primitivno. Čete nisu imale nikakvu naročitu zimsku opremu. Vježbe (iz škole u Tirolu) su se održavale pretežno u području Dolomita i Ortlera, uz bivšu talijansko-austrijsku granicu. Prvi takav ratni tečaj završen je koncem godine 1914., nakon čega je jedan školski odio bio upućen na praktične vježbe u

ortlerski masiv. Odjelom je zapovjedao iskusni skijaš natporučnik E. Gottfried, a sačinjavali su ga vrsni momci, većinom seljaci-gorani, navikli na skijanje i život u snježnim planinama.

Vježbanje se približavalo kraju: svi su već s nestrpljenjem očekivali povratak u Innsbruck. Trebalo je održati za 17. I. određenu posljednju veliku i napornu vježbu na jednom od najvećih ortlerskih ledenika. Došao je i dan određen za tu vježbu. Vrijeme nije bilo baš najpovoljnije: uz jaku mečavu počele su dopirati i toplice struje iz lombardijske nizine. No vježba se je morala održati, natporučnik Gottfried odlučio je da do kraja izvede program. Prijetio je i navještaj rata sa strane Italije. Trebalo je biti spremam. Došla je i zapovijest: treba preći veliki ledenik pravcem od sjeveroistoka na jugozapad a u visini od nekih 2600 m. Kako se je znalo da će izvedenje vježbe biti teško i dugotrajno, to se je predvidio povratak u logor istom za drugi dan pod večer. U zoru krenuo je odio natporučnika Gottfrieda: dva časnika i trideset i pet momaka. Kroz noć se je vrijeme još više pogoršalo: temperatura je preko noći znatno porasla, prijetilo je nevrijeme i novi snijeg.

Momčad je poslušno i bez glasa krenula, premda su svi dobro znali što se sprema — tā odrasli su među planinama, poznavali su svaki vjetrić, mogli su predvidjeti svaki njegov učinak. A u logoru ostadoće četvorica momaka i jedan podočasnik, iščekujući sa nestrpljenjem povratak svojih drugova. Prošao je 17. siječnja. Prošla je i noć. Približavala se je i večer 18-og. U logoru je rasla nervozna i zabrinutost. Čitave su sate i sate slušali, ne bi li vjetar donio kakav glas, ali osim mukle tutnjave lavina, koje su se pod pritiskom jugovine rušile u dolinu, ne dopre do njih ništa osobito. Čekali su do u noć kasnu, a onda izasla podočasnik patrulu od tri momka u pravcu, kojim se je putem trebao povratiti odio. U isto vrijeme je obavijestio telefonom najbližu komandu u dolini o svojim opažanjima i o svojoj bojazni. Izvještaj je izazvao uzbunu. Najavili su pomoćnu ekspediciju. U to se je vratila izvidnica, zbog novih mečava nije se moglo naprijed. Kada je u zoru nevrijeme popustilo, pošla je izvidnica iznova na put. Vratila se je o podne i donijela vijest, da o natporučniku i njegovoj momčadi nema nigdje ni traga, a što je najstrašnije, nestalo je i ogromne plohe snijega s glavnog ledenika i to sa područja, kuda je odio imao da prođe. Znalo se je sve: cijeli je odio morao nastrandati. Potraga je započela u svim smjerovima, trebalo je otkriti une srećenike.

19-tog kasno u noć povratio se je prvi dio pomoćne ekspedicije i doveo sobom jednog vojnika Gottfriedovog odjela — tirolskog strijelca Johanna Pifla. Zbog iznemoglosti i studeni mogao je samo da potvrdi katastrofu svojih drugova. Malo kasnije pronašli su i iskopali ispod debelog sniježnog pokrova dvadeset i sedam lješina.

Spašeni Johann Pifl ispričao je kasnije sve pojedinosti. Čitav im je put vec nakon odlaska iz tabora bio pun zapreka i trajnih smetnja. Jedva su kroz gustu maglu i istom oko podne stigli do ledenika. Svi su bili neraspoloženi. Uza svu opasnost uputili su se na ledenik, gdje su već nakon kratkog puta osjetili da im je teren pod nogama jako nesiguran. Za svaku eventualnost postrojili su se tako da je momak od momka bio udaljen dvanajest koraka. U toj koloni bio je Pifl posljednji, čemu ima i da zahvali svoj spas. Na sto metara poviše čete nenadano se maknuo snijeg i činilo se je kao da je cijeli ledenik pukao po polovicu. Sve se je to odigralo u vremenu od nepune tri minute. Čim se je osjetilo gibanje snijega, oteo se cijelom četom neartikulirani krič. Sačuvavši sve do posljednjeg časa prisutnost duha, natporučnik je na prvi povik »lavina« izdao zapovijed što je mogao glasnije: »Lijevo kren! Lavina«. Sada je trebalo primjeniti ono što su u školi teoretski učili: instinktivno se je svaki od njih okrenuo i udario putem, koji ih

jedini može spasiti, putem »jašenja lavine«. Staro je to iskustvo tirolskih gorštaka: zatekne li ih lava sa samim početkom, u svom nastajanju, skijaš treba da pode s njom, da juri njezinom površinom nastojeći da se u trku približi njezinom rubu. No ovaj manevr nije ovdje uspio. U istom trenutku, kad se je krenuo snijeg pod njihovim nogama, nad prvom lavinom, iznad raspukline u snježnoj masi pokrenula se nova lava s još većim zaletom. »Jahači lavine« nisu to sve znali. Nisu ni vidjeli ni čuli, kad se opasnost krenula na njih. I sve je bilo gotovo za nekoliko razlomaka sekunde. Obavio ih je bijeli iskričavi oblak. Svakim je časom bio gušći, teži. Samo su pojedinci postali svjesni opasnosti, koja ih je zahvatila, samo su neki od njih reagirali na taj neobični pritisak (ukočene geste pojedinih mrtvaca!). Prekasne su bile sve geste spasa. Smrt je sjela na trideset i šestoricu ljudi, gušeci ih: grudi su se nadimale poslednji put, nestajalo je zraka....

Samo je Johann Pifl, na krajnjem rubu lavine, zgodnim i instinktivnim zamahom isplivao iz snijega. Kad je otvorio oči, video je samo ogromnu bijelu gromadu, koja juri u dolinu i nosi u svojoj sredini sve njegove druge....

Iz fotografije

Snimanje zimi. Snimanje bi u zimi moralo zapravo biti najjednostavniji posao na svijetu. Ta fotografija i onako pokazuje samo bijelo i crno, a priroda nam zimi pruža isto tako samo bijelo-crne pejsaže. U tome naoko ne bi ni bilo nikakvih teškoća. A ipak vidimo, da najveći dio amatera spremi svoje kamere na zimsko mirovanje. Zbog toga su i zimske snimke kod nas dosta rijetke. To se ne bi smjelo dogadati, jer kod današnjeg stanja foto-kamera i pribora za fotografiranje može svako načiniti i zimi dobre i lijepo snimke.

Upotrijebiti se može svaka kamera, važno je samo pravilno osvjetljenje, dobar materijal i sita. O osvjetljenju ne možemo detaljno govoriti, jer ono ovisi o mnogim faktorima: o vremenskim prilikama, o objektu, kojega snimamo i t. d. Reći ćemo samo općenito: ako je sniježni pejsaž, vrijeme bez sunca od 10 h 30 m — 15 h, a bez teških oblaka, prema tome dosta svjetlo, može nam poslužiti kao baza zaslon 6,3, (film ili ploča) 26^0 Sch., dvostruko sito, $\frac{1}{25}$ sek., a kod svjetlog zimskog dana sa dobrim suncem, zaslonom 11, sa filmom (ili pločom) 26^0 Sch., dvostrukim sitom — 1/50 — 1/100 sek. Sve ovo vrijedi samo za otvorene pejsaže.

Vrlo je važan materijal za snimanje. Danas već imamo ortohromatski i panhromatski materijal. Jedan i drugi daje u vezi sa potrebnim sitom vrlo dobar rezultat.

Svaki amater treba stalno da ima na umu kod snimanja u zimi, da snijeg (osobito sjene) odrazuje, reflektira neobično mnogo plavih zraka (Blaustrahlen). A kako je poznato, plave zrake djeluju najintenzivnije na emulziju ploče (filma), dok crvene, žute i zelene mnogo iza njih zaostaju. Što iz toga slijedi? To da moramo upotrijebiti sva pomagala, koja će plave zrake toliko zadržati da uzmogne doći do izražaja i učinak ostalih zraka na emulziju. To ćemo postići pomoću žutog sita. U većini slučajeva postići će se dobar rezultat već i sa sitom broj 2. Kada nema sunca, može se upotrijebiti i sito broj 3 ili 4, da nam slika bude što kontrastnija. Ako ne rabimo sito, dobit ćemo snijeg kao bijele krpe — dakle dosadne, neinteresantne slike bez kontrasta, bez života i štimunga.

Panhromatska emulzija (filma ili ploče), osobito ona, koja nije suviše osjetljiva za crvenu boju odnosno crvene zrake, daje odlične rezultate. Budući da je kod panhromatske emulzije osjetljivost za plave zrake znatno smanjena a osjetljivost za ostale jako podignuta, to se sa panhromatskim materijalom mogu i bez

sita dobiti dobre snimke, tako da i osvjetljene može biti u toliko kraće. Vrlo dobre ćemo rezultate postići, ako upotrijebimo zeleno sito broj 1, kod kojega treba prodljiti osvjetljenje jedva za 50%, dakle još uvijek manje nego kod uporabe ortohromatskog materijala a u vezi sa žutim sitom broj 2. Ako pak upotrijebimo panhromatski materijal, kod kojega je osjetljivost za crvene zrake osobito pojačana, onda moramo primjeniti zeleno sito broj 2.

Za razvijanje panhromatskog materijala potrebno je da se radi u potpunoj tamni. Kod toga se možemo ravnati samo po vremenu. Crveno bi svjetlo neminovno pokvarilo ploču, a i zeleno svjetlo, koje mora biti vrlo tamno, ne pomaže ništa, jer se uz njega ne može skoro nikako — ili pak premalo — da prosudi stanje razvijanja.

Na što moramo kod zimskih slika paziti? U prvome redu treba paziti da izbjegavamo sve ono, što kvari dobar utisak slike: paralelne linije sa rubovima, velike, jednakomjerne plohe sprjeda kao i u pozadini, svaku geometrijsku simetriju kao i neoštrinu sprjeda. Neoštra smije biti samo pozadina. Ako nema sjena na slici, ako su svi dijelovi t. j. i pozadina jednako oštiri, slika nema nikakove perspektive ni dubine, utisak je promašen. Treba tražiti pejsaže, na kojima ima zgodno raspoređenog drveća, ishodanih puteva, tako da je bijela ploha prekinuta. Putevi i glavnije crte treba da vode u sliku, da se time postigne utisak dubine. Drveće, osobe, postavljene skije, sve to mora bacati sjene, da bude slika efektna. Stafaža neka bude prirodna, neka se za stafaž u zimsku snimku ne postavljaju objekti, koji nisu u skladu sa okolinom.

Kako se iz svega ovoga može razabrati, kod zimskih pejsaža treba dobro kombinirati i shvatiti sliku, da bismo dobili one lijepе snimke, koje vidimo u revijama.

I. Zorko.

Predavanja

Cveto Švigelj: »Sa fotokamerom kroz Julisce Alpe«. Dne 17. 1. održao je g. Cveto Švigelj iz Ljubljane svoje prvo predavanje u Zagrebu. Predavač je jedan od najboljih slovenskih fotoamatera, poznat i izvan granica svoje domovine. Našoj je javnosti poznat i kao izdavač odličnog kalendara: »Iz naših krajev«. Osobiti renome, koji on uživa u krugovima fotoamatera, obećavao nam je, da ćemo vidjeti nešto vrlo lijepo, naročito. I nismo se prevarili: upoznali smo u njemu čovjeka, koji osim odličnog svladavanja fotografске tehnike ima i idealizma i neobično mnogo ljubavi i razumjevanja ne samo za živu i neživu prirodu nego i za slovenskog seljaka. Primjesa folklora nije u njegovim slikama posljedica slučaja nego rezultat temeljitog poznavanja stvari.

Mladi i simpatični predavač započinje svoje putovanje u Ljubljani, odakle polazi na Gorenjsko te prešavši Alpe svršava u Bohinju. Najprije nas upoznaje s nekoliko idiličnih kutića stare Ljubljane. Prelazeći na gorenjsku cestu pokazuje nam prekrasne pejsaže sa lijeva i s desna. Pred nama se redaju Škofja Loka, Polhograjski Dolomiti, Bled, Dovje, Mojstrana, Kranjska Gora. Usput nas uvodi u kuće slovenskih seljaka, u kojima vidimo još otvorena ognjišta, starinski pribor i vrlo stare freske. Nešto se duže zadržaje u Škofjoj Loki, staroj tvrdavi Slovenstva, koja je kroz vjekove odoljevala svim napadajima Germanstva. Tu je i kolijevka Primorža Trubarja i slovenske nacionalne književnosti. Cveto Švigelj ne ide uobičajenim putem preko Dovje-Mojstrana na Aljažev Dom, nego se spušta zaobilaznim putem preko Pišnice i Kriških Poda na Aljažev Dom. Ddavde opet ide vrlo interesantnim Tominšekovim putem na Triglav zaustavljajući pogled na sjevernu triglav-

sku stijenu i Stenar sa njegovim okomitim stijenama. Uz mali triglavski ledenik dolazimo napokon na vrh Triglava. Predavač nam je prikazao nekoliko prekrasnih snimaka Triglava u raznim »štimungima«. Preko Velog Polja pokazuje jednu varijantu na Stare Fužine, a drugu preko Sedam Triglavskih Jezera, na Planini na Kraju, Podrtu Goru, Veliki i Mali Bogatin i Šiju. Ovaj posljednji dio Planine, koji okružuje Bohinjsko Jezero, prikazao nam je u zimskim slikama i upoznao nas sa divnim terenima za skijanje. Konačno se preko Slapa Savice spuštamo na Bohinjsko Jezero. Dok je na Bledu ostao samo časak, zadržaje se predavač duže vrijeme na Bohinju, koji svojim smještajem i neiscrpljivim vrelom štimunga njemu kao umjetniku naročito odgovara. Tu nam on pokazuje niz zalaza sunca i zgodno odbranih idila, koje su naišle na glasno priznanje publike.

Mladi i simpatični predavač uspio je svojim neprisiljenim načinom predavanja da brzo uspostavi živi kontakt sa publikom, koja je njegov prvi nastup nagradila dugotrajnim pljeskom. Uspjeh Švigeljovih slika bio je tim veći, što se danas dosta rijetko susrećemo s ovakvom načinom snimanja. Vodio nas je preko brda i dolina, zimi i ljeti, u proljeće i kroz jesen sa lakoćom, tako da slušaoc nije ni došao do toga, kako mogu biti teške i naporne planinske ture. Usponi, provalije, dugački putevi, studen i snijeg, preko svega smo hodali bez osjećanja težine i napora — tako je znao predavač da zanese publiku. Švigelj nam je predocio u snimkama bezbroj detalja, pokazujući nam kako da hodamo po planinama i na što da gledamo. Njemu nije svrha da se popne do vrhunaca da odmah zatim sjuri s njih i da se što prije dokopa voza. Ne — on hoda bez obzira na vrijeme, sa užitkom umjetnika, koji traži ljepotu, da kod nje stane i da je snimi. No on opet ne snima. uvijek: ako motiv nije u svim detaljima i potpuno izgrađen, on ide dalje, da se opet kasnije na njega vrati. Motive nalazi Švigelj svagdje: cvijeće u proljeće, potoke, jezera, drvene mlinove, naslagano drvo, leptire na cvijeću, seoske kuće, domaće životinje, sve to umije on da izrabi za umjetničku fotografiju.

Ovom priredbom učinilo je HPD još jedan korak dalje u međusobnom upoznavanju SPD i HPD te na uzajamnom društvenom radu ovih dvaju društava.

Lj. Griesbach: »*Gorski Kotar i Bijele Stijene*«. Član HPD g. Ljudevit Griesbach održao je dne 24. siječnja o. god. u dvorani Pučkog sveučilišta predavanje o gornjoj temi, koje je popratio projekcijom diapositiva. Kako je predavač poznati naš fotografski stručnjak, iznio je u svojim diapositivima i prikazao u slici najljepše dijelove »hrvatske Švicarske«, a to mu je i odlično uspjelo. Predavač nas je vodio od Zagreba preko Karlovca najprije u Bosiljevo, a zatim u Severin na Kupi i u Vrbovsko, gdje zapravo počinju tipični predjeli Gorskog Kotara. Odatile smo pošli preko Moravica do izvora Dobre prema Skradskom Vrhу i Skradu. Ljepote Skrada i okolice prikazao je predavač nešto opširnije odličnim snimkama samoga mjesta i Zelenog Vira, a iznenadio nas je krasotama našeg »Vintgara«, u čijim se gudurama vije novo uređeni Cividinijev put. Na koncu nas je odveo i u Muževu Hižu. Zatim smo vidjeli Delnice, dolinu Kupe sa Brodom, dolinu Čabranke, okolne vrhove i Čabar. Razgledali smo i krajnji zapadni kut, gdje je Obruč, Pakleni i Klek. Predavač nam je uspio prikazati ljepote Risnjaka, gdje nova kuća ispod samog Velikog Risnjaka privlači svojim uređenjem i zgodnim smještajem. Isto je tako detaljnije prikazao Lokve i okolicu, vrlo zgodno mjestance za ljetovanje. Jugistočnim smo smjerom preko Viševice prešli na Bijele Stijene. Vidjeli smo njihove gudure, pećine i provalije, gdje se vite jele i smreke ističu svojim zelenilom između bijelog vapnenca ispranog kišom i snijegom. Klek i Ogulin sa ponorom Dobre pozdravili su nas na koncu, kad smo se zajedno s predavačem vraćali u Zagreb. Predavanje je bilo prilično posjećeno, a svaki je slušatelj ponio sobom skromnu želju, da posjeti sve te lijepе krajeve, što je svakako zasluga predavačeva i osobito lijepih i uspјelih snimaka.

Dr. D. M.

Časopisi

Planinski vestnik. — Glasilo Slovenskega Planinskega Društva. Ljubljana.

Siječanj 1935.: Škrlatica v snegu (S. Smolej). — Višinsko zdravljenje v Martuljku (F. Copeland). — Dve novi v Planici (U. Župančič). — Severna stena Štajerske Rinke (V. Modic). — Perister. 2532 m (A. Tuma). — Dva izleta u francuske Primorske Alpe (A. Truhelka). — Naš kotiček: Izpoved v snegu (I. Bučer). — Obzor in društvene vesti.

Věstník klubu alistů českoslov. v Praze.

Siječanj 1935.: Členstvu klubu alistů československých. — Hodnota výkonu. Jedině Vám.... (V. Štaflová). — Desatero příkázání alusty (J. Fořt). — Lyžařství v jihočeských Alpách. — Alpitika na lyžích. — Význam lanovek pro lyžařství ve Francii. — Zakládání odbøek (Dr. V. Marcl). — Zprávy klubovní. — Odborná literatura domácí. — Odborná literatura zahraniční. — Různé zprávy. Zprávy z ciziny.

Der Gebirgsfreund. — Nachrichten der Sektion Oesterr. Gebirgsverein des D. u. Oest. Alpenvereins. Wien.

Siječanj 1935.: Liesertaler Berge im Winter und Frühling (Mr. F. Kordon, Graz). — Verschiedene Nachrichten aus der Sektion — Angelegenheiten der Sektion. — Führungen, Vorträge, Veranstaltungen.

Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins. München.

Siječanj 1935.: Zeitenwende (P. Dinkelacker, Stuttgart). — Dr. Julius Mayr zum 80. Geburtstag (H. Hess, Wien). — Regierungsrat Oberst a. D. Georg Bilgeri †. — Universitätsprofessor Dr. Hans Lorenz †. — Alpenfahrt 1934 der Jugendgruppe der Sektion Bremen des D. u. Oe. Alpenvereins (O. Heidrich). — Mehr bergsteigerische statt seemannischer Verwendung des Kompasses (L. Vietoris, Innsbruck). — Neue Schifahrten im Ortler (O. Kühlken, Salden). — Vom Cevedalepass zum Stilserjoch (L. Koll, Innsbruck). — Eine geologische Ostalpen-Bibliografie. — Verschiedenes.

Oesterreichische Alpenzeitung. Herausgegeben vom Oesterreichischen Alpenklub. Wien.

Siječanj 1935.: Klubnachrichten. — Franz Zimmer (H. Krempel). — Die Nordwand des Piz Palü (G. Graner). — Totentafel. — Fahrtenberichte — Bergfahrten in ausseralpinen Gebieten, Fahrtenbericht aus den Nordalbanischen Alpen. — Kartenwerke. — Bücher und Zeitschriften. — Verschiedenes. — Eingesendet.

Priroda. — Popularni ilustrovani časopis Hrvatskog Prirodoslovnog Društva u Zagrebu.

Siječanj 1935.: Riječ uredništva. — Naša zemlja iznutra (J. Škrebl). — Peplagra (Dr. L. Dojmi). — Pješčenjaci i prirodne sile (J. Poljak). — Vrba u Ljekarstvu (Dr. A. Vrgoč). — Pabirci. — Vijesti. — Razgovori.

Foto Revija. — Mjesečnik za sve grane fotografije. Zagreb.

Siječanj 1935.: Fotografija u bojama na papiru (Dr. M. Mudrović). — Papirni negativ (Stj. Babić). — Novije refleksne kamere (A. G.). — Fizikalno razvijanje (A. Frajtić). — Pomagala za umjetnu rasvjetu (A. G.) — Početnik. — Razno.

Društvene vijesti

Gradnja Tomislavovog Doma na Medvednici napreduje zbog raznih potekoća polagano ali na sigurno zasnovanim temeljima. U ovom broju donašamo kratki izvještaj o stanju, u kojem se nalazi gradnja samog doma, vodovoda i t. d., u slijedećem broju donijet ćemo opširan članak o čitavom pitanju.

Na molbu H.P.D-a pristalo je Gradsko Načelstvo principijelno, da dade društvu u zakup zemljište na glavici 997, tik piramide, ali je svoj pristanak vezalo među inim i uz taj uslov, da H.P.D. o svome trošku raspisne arhitektonski natječaj za planove novoga doma.

Društvo je tome uslovu udovoljilo i raspisalo još polovicom juna 1934. natječaj, koji je progutao mnogo vremena i konačno ostao bez prvo nagrađenog projekta, dakle nije bilo osnove, koja bi posvema zadovoljila naše potrebe. Nato je društvo pokušalo raspisati uži natječaj između nagrađenih autora sa ovlaštenjem, no kako nije došlo do sporazuma, povjerilo je izradbu definitivnih planova svome članu arh. Planiću.

Prve planove, predložene Ekonomskom Odboru Gradskeg Poglavarstva na odobrenje — što je isto jedan od uslova da dobijemo zemljište u zakup — odbio je Gradevni Odbor Gradskeg Poglavarstva, uslijed toga i Ekonomski Odbor, sa motivacijom da »kvare silhuetu Zagrebačke Gore«. Ti planovi su u glavnom predstavljali jednokatnicu, mjestimice i prizemnicu. Društvo je zamolilo arh. Planića, da tokom zime preradi planove, sada oni predstavljaju dvokatnicu. Ovih dana ćemo ih predložiti na odobrenje i nadamo se, da neće više ikvariti silhuetu gore.

Sama glavica otkopana je, čime je stvoren plato, koji već danas, u grubom stanju, daje predodžbu na kako krasnom će mjestu stajati naš Tomislavov Dom.

Novi Dom ne može opstojati bez modernog uredaja: vodovoda, električnog svjetla i kanalizacije. Prevelika je nawa na planinara i izletnika, osobito skijaša zimi. Tko se sjeća prilika u starom i izgorjelom Tomislavovom Domu, bez okljevanja će odobriti korake, koje je društvo poduzelo u tome pogledu. Na našu molbu odobrila je Kr. Banska Uprava u Zagrebu, da se sa svim tim pitanjima bave stručnjaci Higijenskog Zavoda, odnosno Škole Narodnoga Zdravlja u Zagrebu. Tu smo bili bolje sreće, moglo se je raditi normalnim tempom. U najkraćem roku dobilo je društvo izvrsnu osnovu za opskrbu vodom, dapače i električnim svjetlom, dobilo je izrađen troškovnik i provelo jeftimbu. Koncem septembra se je počelo raditi na terenu, danas je svršen zahvat vrela »Hladna voda« u visini od 860 m, na sjevernoj strani Medvednice, ispod piramide, položene su cijevi, oko 50 m, za tlačni vod do rezervoara, svršen je rezervoar od 50 m³ kod piramide u visini od 1030 m, položene su skoro sve cijevi do našeg gradilišta, oko 220 m. Specijalna pumpa je stigla, treba je na proljeće postaviti, uz nju motorčić na benzin za provizorni pogon, jer se konačno računa sa elektrifikacijom i evo, na vrhu naše Medvednice, tik piramide proteći će novo vrelo, stvoreno marljivim radom našega društva.

Sa Školom Narodnoga Zdravlja u Zagrebu sklopljen je povoljan ugovor, po kojemu H.P.D. dobavlja Dačkom Planinskom Domu na Malom Sljemenu iz svog vodovodnog uredaja vodu, kasnije vjerovatno i električnu struju. I tu je rad napredovao brzo: 22. novembra 1934. sklopljen je sporazum, do smijega smo stigli svršiti rezervoar Dačkog doma, prokopati cijelu prugu, oko 1320 m i djelomično položiti oko 900 m cijevi. Na proljeće će voda proteći u Dačkom domu.

Imademo i dobar projekt za elektrifikaciju čitavog uredaja i objju domova. Struja bi se dobivala iz vlastite hidrocentrale, no na tome će se raditi tek stupom proljeća i kad stignu sve potrebne dozvole.

Osnovu za kanalizaciju, koja nije tako jednostavna za ovako veliki Dom, izrađuju i opet stručnjaci Škole Narodnoga Zdravlja u Zagrebu. Ne smije se misliti, da se mogu iz Doma izvesti cijevi napolje nekoliko desetaka metara pa dalje prepustiti otpadnu vodu samoj sebi. Tome se protivi već i Ekonomski Odbor Gradskog Poglavarstva, jer bi se velikom količinom otpadne vode mogla uništiti okolišna gradska šuma, a nije zapravo niti zgodno, kada vjetar donaša smrad kanala do kuće. Zato će se kanalizacija izvesti moderno, potpuno nevidljiva i bez smrada.

Cestu do Doma zaključilo je Gradsko Poglavarstvo izvesti o svome trošku i o tome je obavijestilo naše društvo.

I tako nam napreduje gradnja našeg novog Tomislavovog Doma. Najveću muku mučimo sa osnovom same kuće, jer teško je složiti sve tako da odgovara navalni planinara i izletnika, skijaša i automobilista, zahtjevima društvenog blagajnika i zahtjevima vlasti, koje su nadležne.

Prinosi za Planinarski Muzej. Kustos Zoološkog Odjeljenja Zemaljskog Muzeja u Sarajevu g. dr. M. Radovanović obavjestio nas je, da nam je za zoološko odjeljenje našeg muzeja pribavio slijedeće objekte: Salamandra maculosa (šareni daždevnjak), Triton alpestris (planinski šturi), Tropidonotus natrix (bjelouška), Tropidonotus tessellatus (kockasta bjelouška), Coluber longissimus (smuk ili eskulapova zmija), Coelopeltis monspessulana, Vipera ammodytes (poskok), La certa agilis (običan gušter), L. muralis (zidni gušter), L. viridis (zelembać), Anguis fragilis (slepici) i skelet lisičje glave.

Odbor se na ovome mjestu najtoplje zahvaljuje darovatelju sa željom da ovaj čin ne ostane osamljen. Našao on odziva i među drugim našim prijateljima!

Alpinski Muzej u Zagrebu. Pod ovim naslovom donose »Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins«, München, vijest o osnivanju Planinarskog Muzeja Hrvatskog Planinarskog Društva sa sjedištem u Zagrebu. Ujedno izvještavaju o našoj molbi za statute, kataloge itd. Münchenskog Alpin-skog Muzeja te citiraju jedan dio našeg dopisa.

U povodu toga primili smo od ravnateljstva Alpinskog Muzeja u Münchenu mujejska pravila kao i povijest muzeja u zadnjih 20 godina. Sve je to bilo po-praćeno dopisom, u kojemu nam sam ravnatelj g. K. Müller želi sve najljepše prigodom teškog početka. Ujedno nam daje i neke vrlo potrebne savjete na temelju svoga dužogodišnjeg iskustva. Prikazuje nam razvoj Münchenskog alpinskog muzeja, koji je star oko 24 godine, a kroz koje su se vrijeme zbirke njegovih odjeljenja skoro podostručile, tako da su se mnogi predmeti morali kao suvišni ukloniti. A sve se to skupilo samo prinosima velikog broja planinara, naučenjaka, istraživača, umjetnika i tehničara, kojih ima došta već i u samom Münchenu.

Na koncu nam obećava svoju moralnu pomoći i moli da ga o svome radu i napretku do zgode opet obavjestimo.

Rad podružnice HPD »Diljgora« u Slavonskom Brodu. Dne 10. siječnja o. g. održala je ova vrlo agilna podružnica svoju redovitu glavnu skupštinu, na kojoj je u prvome redu predsjednik podružnice g. mr. ph. Eugen Šrepel održao pozdravni govor. Zahvaljujući se na brojnom odazivu ističe predsjednik svoje veselje, što se je društvo u prošloj godini povećalo brojnim novim članovima. Treba svi zajedničkim radom da učine što više na procватu planinarskog društva, u kojem nalazimo jedan dobar i podesan teren. Komemorira nenadanu smrt vi-teškog Kralja Aleksandra I. Ujedinitelja i društvenog člana Dra Vje-koslava Akačića. Ističe aktivno sudjelovanje podružnice u proslavi 60-godišnjice Hrvatskog Plan. Društva u Zagrebu kao i sudjelovanje na planinarskoj

izložbi u Zagrebu, gdje je podružnica bila nagradena lijepom plaketom. Mogu da zabilježe i veseo događaj, kojim ih je na Silvestrovo iznenadio g. Baumgertner, ravnatelj Našičke d. d., Andrijevci, poklonivši podružnici lučarnicu kraj piramide na Lipovici, koja će kućica veoma dobro služiti prigodom izleta na Lipovicu kao i za populariziranje ovoga kraja. Tim se povodom iskazuje g. Baumgertneru i zapisnička hvala. Nakon govora predsjednika slijedio je iscrpan izvještaj tajnika g. Josipa Mautnera, iz kojega donosimo najvažnije podatke: Uspjeh rada u prošloj godini očituje se na prvoj mjestu u nastojanju oko populariziranja planinarskog pokreta, njegove svrhe i ciljeva među građanstvom i okolnim seljaštvom, s kojim se je na izletima došlo u bliži doticaj. Ističe međutim i jednu nemilu pojavu našeg kulturnog života, a to je apstinencija intelektualaca u radu društva i nedostatak većeg broja mlađih ljudi, koji bi bili spremni za svaki naporniji rad u podružnici (izleti, uređivanje puteva i izletnih tačaka itd.). Članarinu je uplatilo u godini 1934. 106 članova, koji će se broj upisom novih članova u ovoj godini povećati. Izvršeno je 49 izleta, na kojima je sudjelovalo 334 osobe. Priredeno je: predavanje g. Lj. Grisebacha »Ohrid i Ohridsko Jezero« i »Jadran od Vinjerca do Kotora«, izložba slike g. K. Sternberga i članova. Podružnica je sudjelovala: na otvorenjima domova i skloništa na Jankovcu, Vražjem Vršcu, Ravnom Gaju, na izložbi i proslavi HPD Matice u Zagrebu i kod polaganja temeljnog kašema novog Tomislavovog Doma na Medvednici. Označili su na novo tri puta i prozvali ih imenima osnivača HPD u Zagrebu. Popravljene su oznake na »Putu dra Dure Pilara«. Smučarska je sekcija okupila 25 članova. Predana je molba na Gradsko Načelstvo u Brodu za izvjesnu svotu kao pripomoć za gradnju skloništa na Pljuskari Bukovcu. Tajnik izriče zahvalnost mjesnoj štampi, koja je uvijek i spremno objavljivala društvene vijesti i donašala članke o društvenom radu i planinarstvu. Izvještava da će se nastojati oko pomaganja »Hrvatskog Planinara« i da će podružnica u tu svrhu pretplatiti barem 20% svojih članova. Inače je sav ostali društveni rad bio dosta aktivn. Nakon što je ovaj izvještaj jednoglasno primljen i pošto je na prijedlog predsjednika izražena g. Mautneru i zapisnička hvala, prešlo se je na treću tačku dnevnog reda, na izvještaj blagajnika. Prema izvještaju blagajnika g. Dragutina Friedricha promet je u prošloj godini iznosio oko 12.000 dinara. Vrlo marno i pregledno sastavljeni blagajnički izvještaj, koji pokazuje potpuno uravnoteženo materijalno stanje brodske podružnice, mogao bi da posluži mnogim podružnicama kao uzor. I ovaj je izvještaj primljen jednoglasno. Primljeni su jednoglasno i izvještaji povjerenika smučarske sekcijske g. Pavla Borevkovića, knjižničara i povjerenika za Hrvatski Planinar gdice Olge Lorši, za označke g. Teodora Hirša i povjerenika za društvene slike i albume g. Vilima Buka. G. Karlo Sirovi u ime Nadzornog Odbora daje izvještaj o pregledu poslovanja društva i predlaže da se Upravnom i Nadzornom Odboru dadne odrešnice. Izvještaj se prima jednoglasno pa skupština daje odrešnicu Upravnom i Nadzornom Odboru. Predloženu listu novoga odbora:

Predsjednik Šrepel Eugen mr. ph.

Potpredsjednik Duffek Henrik dr.

Tajnik Mautner Josip

Blagajnik Friedrich Dragutin

Voda smučarske sekcijske Borevković Pavle

Povjerenik za Hrv. Plan. i knjižničar Lorši Olga

Povjerenik za označke Lisac Ivan

Povjerenik za slike i albume Buka Vilim

Odbornici Paje Mišo ing., Farožić Josip, Ditrich Zvonko, Puć Atilio

Nadzorni odbor Muravić Ivan, Sirovi Karlo
skupština prima jednoglasno. Predsjednik g. Šrepel zahvaljuje se u svoje ime kao i u ime ostalih odbornika da je i ovaj put izabran, što znači da je članstvo zadovoljno sa radom društva i napretkom Planinarskog Društva pod dosadašnjom Upravom. Prije završetka skupštine predlaže g. dr. Duffek da bi se u Gradskom Muzeju uredila jedna vitrina, sa našim plaketama i ostalim predmetima, kako bi ostalo građanstvo moglo to vidjeti i kako bi se tamo za vazda očuvali. Prijedlog se jednoglasno prima. Nakon nekih upita i odgovora u neoficijelnom dijelu skupštine zaključuje predsjednik ovu II. redovnu Glavnu Skupštinu.

»Kroz planine Bosne i Hercegovine« zvat će se prva planinarska knjiga iz Bosne i Hercegovine, koja će uskoro izaći iz štampe. Prema obavijesti samoga pisca, g. Jove Popovića, knjiga će biti štampana i u latinici i u cirilici, a obuhvatat će oko 150 štampanih stranica sa 52 fotografije. Fotografije prikazuju najljepše planinske predjele u Bosni i Hercegovini. Osim toga će djelo biti opremljeno i sa 30 karata, u kojima su označeni putevi, planinarske kuće i sve drugo što je važno za planinara u svakoj pojedinoj planini. Djelo će biti štampano u 3.000 primjeraka. Članovi turističkih odnosno planinarskih društava moći će dobiti knjigu uz cijenu od Din 15.— po komadu, a nečlanovi uz cijenu od Din 20.—. Predbilježbe za pretplatu za ovu knjigu obavljaju se u društvenoj poslovnići.

Predavanja g. Lj. Griesbacha. Član Hrvatskog Planinarskog Društva g. Ljudevit Griesbach, koji je poznat i široj javnosti zbog svojih uspjelih snimaka, preuzeo je i ove godine priređivanje čitavog niza predavanja o raznim krajevima u Jugoslaviji. Predavanja obuhvaćaju: Gorski Kotar i Bijele Stijene, Hrvatsko Primorje, Velebit, Plitvička Jezera, sjevernu i srednju Dalmaciju do Metkovića, južnu Dalmaciju do Bara, Durmitor, od Durmitora do Skadarskog Jezera, Triglav i Sloveniju, Zagreb i okolicu, od Beograda do Ohrida. G. Griesbach predavaće ne samo u Zagrebu nego i u mjestima, gdje su sjedišta naših podružnica. Predavanja će biti popraćena brojnim i vanrednim vlastitim diapozitivima. Ta kova predavanja nisu samo sa turističko-planinarskog gledišta vrlo interesantna i potrebna nego su i geografski poučna te imaju i pedagoško značenje. Sve informacije o tim predavanjima daje Središnjica HPD — Zagreb, Varšavska 2a.

Povlastice na vicinalnoj željezniči Zagreb—Samobor. Prometna uprava ove željeznice izvijestila je naše društvo, da je za godinu 1935. odobrila našim članovima pogodnost vožnje po povlašćenoj cijeni. Ovom se pogodnošću mogu služiti svi naši članovi, ako se pri vađenju karata kao i kod pregleda karata u vozu iskažu svojom članskom iskaznicom i iskaznicom, koju izdaje uprava te željeznice. Članovi, koji se žele koristiti ovom povlasticom, neka se prijave u društvenoj poslovniци (Varšavska ul. 2a), gdje će dobiti i potrebnu iskaznicu, za koju je uprava vicinalne željeznice odredila cijenu od Din 5.—.

Povlastice na austrijskim željeznicama za zimsku sezonu 1934./35. Austrijske Savezne Željeznice odobrile su razne povlastice na svojim željeznicama, koje važe do 31. svibnja o. g. Domosimo samo onaj dio, koji se odnosi na inozemce: Svi inozemci, koji stalno stanuju u inozemstvu, imaju na povratku iz Austrije, ako dokazuju da su tamo proboravili najmanje sedam dana (neprekinito), pravo na popust od 60% redovne željezničke tarife. Za ulazak u Austriju plaća se čitava vozna karta. Kao dokaz za boravak služi datum, kojeg unose u pasos austrijski kontrolni organi na granici. Putnik nije vezan ni za vozove ni za

stanice. Nakon sedamdnevnog boravka može svaki stranac da uživa na bilo kojoj vožnji austrijskim željeznicama stalani popust od 30% redovnih cijena.

Povlastice na njemačkim državnim željeznicama. Primarno iz Njemačkog Saobraćajnog Biroa, Beograd: Njemačka državna željeznica odobrava strancima i njemačkim državljanima u inostranstvu popust od 60% obične tarife, pod uslovom da boravak u Njemačkoj traje najmanje 7 dana. Dalje je potrebno da se vozna karta unaprijed kupi za tamo i natrag u stranom putničkom birovu. Druga znatna povlastica postoji u tome, da svi stranci i njemački državljeni, koji žive u inostranstvu i borave najmanje 6 mjeseci u Jugoslaviji, mogu nabaviti preko Njemačkog Saobraćajnog Biroa registrarske marke po kursu od Din. 14.— Sve potrebne podatke i upute daje Njemački Saobraćajni Biro, Beograd, Knežev spomenik 5.

Iz administracije

Poziv na pretplatu. Prvi broj ovogodišnjeg »Hrvatskog Planinara« odaslati smo i na adrese onih članova i prijatelja H.P.D-a, koji prošle godine nisu bili pretplatnici lista. Molimo sve te članove i prijatelje da se u što većem broju pretplate na naše glasilo, kako bi nam tako bilo omogućeno da ga što više podignemo i usavršimo. Stoga neka se nikao ne žuri sa vraćanjem lista, neka ga pročita pa kad dobije još i drugi i treći broj, neka onda stvoriti sud, da li mu sadržaj »Planinara« odgovara i da li se može za dvanaest takovih brojeva dati 50.— Din! Kada se uvjerite o vrijednosti »Hrvatskog Planinara«, preporučujte ga i drugima.

SADRŽAJ: Dr. A. Cividini: Gorski kraj — zemaljski raj, str. 33. — Dr. D. Marković: Okolica Ogulina zimi (sa 2 slike na prilogu), str. 35. — U. Girometta: Meteorološki odnosi u pećinama i jamama (sa 1 slikom u tekstu), str. 37. — Dr. J. Milhofer: Jalovec (2643), str. 42. — M. Jovanović: Korab (sa 2 slike na prilogu), str. 47. — S. Hitzthaler: Od Samobora preko Pećna na Sv. Geru (sa 1 slikom na prilogu), str. 50. — A. L. Horvat: Naš Oštrec zimi, str. 52. — † Rudolf Rauker, str. 54. — Bijela smrt, str. 54. — Iz fotografije, str. 56. — Predavanja, str. 57. — Časopisi, str. 59. — Društvene vijesti, str. 60. — Iz administracije, str. 64.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu i to u prvoj polovici mjeseca. Pretplata stoji godišnje: za društvene članove, dake i naučnike Din. 50.—, za nečlanove Din. 60.—; za inozemstvo Din. 70.—. Pojedini broj stoji Din. 5.—. Pretplatu, oglase i reklamacije prima HPD Središnica u Zagrebu, Varšavska ulica 2a. — Odgovorni urednik: Dr. Fran Kušan, Vinogradска cesta 33/I. — Rukopisi se šalju na urednika. — Izdavač: »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar: »Tipografije« d.d., Zagreb, Preobraženska 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47.